

Mäns våld - ett kvinnoproblem

Om hur våld i nära relationer beskrivs och problematiseras i utbildningslitteratur

Av: Emeli Olsson och Ina Tedin

Ht-10

Handledare: Charlotta Zetterwall

Abstract

Author: Emeli Olsson and Ina Tedin

Title: Men's violence - a women's issue. About the possibility for educational literature to influence the work against relationship violence.

Supervisor: Charlotta Zetterwall

Assessor: Alexandru Panican

Men's violence against women was for a long time considered a private family matter, but is today defined as a widely spread social problem. Researchers, activists and professionals may differ in details about the problem but agrees on one major point; education is the greatest weapon in fighting it. All the professional groups that on some point come in contact with women and men who live in violent relationships should be adequately trained to respond to the needs of these people correctly.

In this thesis the authors have used a qualitative content analysis to examine an anthology regarding men's violence against women, targeting students and different professions such as healthcare personal, police and social workers, in an attempt to understand the role that the educational literature plays in being a part of the solution to relationship violence. The theoretical framework of the thesis is based on social constructive theory, using Ian Hacking's model. By using the themes; guilt, responsibility, victim, offender and strategies to reduce men's violence against women, the authors examines what the educational literature focus on and in what way.

The results show a highly normative language and attitude that could be interpreted as a preservative to the gender roles rather than working for a more equal working strategy. The authors find that the violent men almost completely disappears in the educational literature and that strategies foremost target women and their children. The educational literature sends the message that if social workers, police and healthcare personal take care of the battered women, the women will eventually leave their men and the problem is solved. The authors argue that this is a social constructed way to view men's violence against women, which influence the reader to keep working with the issue without adequate knowledge, and that the whole society would benefit from a reconstruction of not only the educational literature but the problem itself.

Keywords: Relationship violence, men's violence, violence against women, educational literature, social work, relationsvåld, mäns våld, våld mot kvinnor, utbildningslitteratur, social arbete

Innehållsförteckning

Inledning	4
Problemformulering	5
Syfte	7
Frågeställningar	7
Avgränsningar	7
Begreppsdefinition	8
Bakgrund	9
Mäns våld mot kvinnor - en lång historia	10
Tidigare forskning	11
Teoretiska utgångspunkter	13
Social konstruktion av verkligheten	13
Social konstruktion av våld mot kvinnor i nära relationer	13
Hackings teser och modeller, vår utgångspunkt	14
Metod	16
Val av metod	16
Urval	17
Bearbetning och tillvägagångssätt	18
Metodens förtjänster och begränsningar	18
Tillförlitlighet	19
Etiska överväganden	20
Arbetsfördelning	21
Förförståelse	21
Resultat	22
Mäns våld mot kvinnor i ett globalt perspektiv	22
Att förstå mäns våld mot kvinnor	24
Våld i vardagen	25
Barn som upplever våld - män som utövar våld	27
Hälso- och sjukvårdens ansvar	28

Socialtjänstens ansvar	30
Rättsväsendet - polisens och åklagarens roll	31
Rättsväsendet – den rättsliga processen	33
Rättsväsendet – Kriminalvårdens roll	34
Frivilligorganisationernas arbete	36
Nyhetsrapportering om mäns våld mot kvinnor	37
Sammanfattning	38
Analys	42
En socialkonstruktivistisk idé	42
Skuld	42
Ansvar	44
Offer	45
Förövare	48
Strategier	49
Avslutande diskussion	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Referenser	54

Inledning

Mäns våld mot kvinnor i nära relationer är inget nytt fenomen, det har alltid förekommit, i hela världen, i alla kulturer och i alla samhällsskikt. Mycket har hänt sedan begreppet kvinnofrid för första gången introducerades i Sverige men än har vi långt kvar innan vi kan säga att kvinnofriden är uppnådd. Forskare, rättsväsendet och andra myndigheter och organisationer har arbetat aktivt sedan 1980-talet med att utreda, kartlägga, förklara och förebygga våldet, störst arbete har lagts på att ta fram resurser för att på bästa sätt kunna skydda den våldsutsatta kvinnan. Trots den fokus som problemet getts de senaste 30 åren har vi än idag en oförsvarbar stor andel kvinnor som lever i en relation där de utsätts för våld av sin partner, 46 % av Sveriges kvinnor mellan 15 - 65 år är eller har varit i en relation där de utsätts för våld (Lundgren, Heimer, Westerstrand & Kalliokoski 2001, *Slagen dam*¹).

Problemformulering

Trots all den utveckling som skett och att Sverige idag är ett av de ledande länderna i världen vad gäller jämställdhetspolitik så ökar våldsbrotten mot kvinnor i nära relationer och endast 20-25% av våldet anmäls (Roks 2007). Av det anmälda våldet leder endast 15 % till domar, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse² (Steen 2003). Forskare inom området är överens om att mäns våld mot kvinnor är en konsekvens av ojämställdhet mellan könen och att våldet i sin tur leder till ytterligare ökning av den klyftan (Hydén 1997; Johnsson-Latham 2008).

I arbetet mot våldet framgår det tydligt att utbildning av de yrkesgrupper som arbetar med eller kan komma i kontakt med våldsutsatta kvinnor och våldsutövande män är av största vikt (Amnesty 2004; Freivalds 1997; Lundgren et al 2001). Genom att utbilda polis, åklagarmyndighet, hälso- och sjukvård och socialtjänst om hur våldet ser ut och påverkar de inblandade kan dessa instanser inte bara erbjuda bättre hjälp åt kvinnor, att fler åtal leder till

¹ **Slagen dam** är den första stora omfångsundersökningen om mäns våld mot kvinnor i Sverige. Studien bygger på en omfattande enkät skickad till 10 000 kvinnor mellan 18 och 64 år bosatta i Sverige, och nådde en svarsfrekvens på drygt 70 procent.

² **Åtalsunderlåtelse** innebär att en åklagare beslutar att inte väcka åtal mot en person, trots att han har begått ett brott. Det får inte finnas några tveksamheter om att den misstänkte är skyldig, varför åtalsunderlåtelse i princip kräver att brottet är erkänt. Åtalsunderlåtelse beslutas ofta när den misstänkte är under 18 år och tidigare ostraffad.

domar, denna utbildning av yrkesgrupper kan även ändra kvinnors värdering av insatserna och göra det enklare att våga anmäla brotten (Lundgren et al 2001).

Mycket av den forskning som finns i ämnet innehåller myter kring mäns våld mot kvinnor som befriar förövaren från ansvar för sina våldshandlingar och bidrar till att våldet mot kvinnor på olika sätt omdefinieras, bortförklaras, bagatelliseras och osynliggörs (Lundgren et al 2001). Kvinnor ses som besvärliga målsägande som inte vill samarbeta med polisen och ofta tar tillbaka sina anmälningar, vilket skapar en bild hos polis och rättsväsende av ett offer som vill stanna, annars hade hon lämnat sin våldsamme man (Jacobsson 1997). Tidigare forskning på området har på olika sätt behandlat våldsutsatta kvinnor utifrån att de har ett känslomässigt problem (Hydén 1997). Många undersökningar har även fokuserat på kvinnors psykiska hälsa, de antas bära ett medansvar eftersom inte alla kvinnor blir utsatta för våld av män (Eliasson 1997). Det finns exempel på åtgärder mot mäns våld mot kvinnor som syftar till att kvinnan själv skall medverka aktivt för att stoppa våldet (Ingvardsson 1997).

På detta sätt fortsätter forskningen att söka efter förklaringar och lösningar på våldet hos kvinnan och de våldsutsatta männen blir således befriade från ansvar och skuld (Eliasson 1997).

Margareta Hydén (1997) har kallat delar av forskningen inom detta område för ”den stora berättelsen”, där forskare tenderar att undersöka och skriva om mäns våld mot kvinnor på ett strukturellt sätt, för att på så vis söka efter en helhetsförståelse. Hon menar att detta strukturella tänkande leder till att sociala problem förenklas och att beskrivningar av mäns våld mot kvinnor, som kommer ur detta perspektiv, tillhandahåller den patriarkala ideologin med det stoff den behöver, snarare än att förändra den. Med andra ord konserverar berättelserna attityder, uppfattningar och normer kring kvinnor, män och våld (ibid.).

Utifrån idén om att forskningen, tillsammans med övrig kunskapsproduktion inom ämnet, på många sätt bidrar till att bibehålla våra uppfattningar om mäns våld mot kvinnor samtidigt som lösningen på mäns våld mot kvinnor anses ligga i utbildning, som bland annat bygger på forskning och kunskapsproduktion, ställs vi inför ett mycket stort problem. Hur man väljer att beskriva kvinnor, män och våld, hur man diskuterar frågor kring ansvar och skuld, och vem som är offer och vem som är förövare spelar mycket stor roll för hur läsaren sedan ser på dessa saker. Att debatten historiskt sett har präglats av könsmaktstrukturer och stereotypa förklaringar av våld och de som lever med våldet är forskarna överens om. Men har vi

verkligen lämnat det bakom oss, eller avspeglas detta fortfarande inom forskning, kunskapsproduktion och utbildning? Hur påverkar det i så fall de som tar del av detta?

Syfte

Vi ämnar undersöka och problematisera hur våld i nära relationer beskrivs och diskuteras i en antologi författad av både forskare och aktiva inom ämnet, avsedd som utbildningslitteratur för universitets- och högskolestuderande inom vård, medicin, samhällskunskap och juridik, samt till yrkesverksamma och ideellt engagerade som vill vidareutbilda sig i ämnet.

Frågeställningar

Hur beskrivs och problematiseras män och kvinnor i denna antologi?

Hur definieras och problematiseras skuld respektive ansvar?

Vilka strategier, med syfte att få ett slut på eller hantera våld i nära relationer, efterfrågas?

Avgränsningar

Då vi skriver en uppsats som avhandlar ett så enormt ämne som våld i nära relationer är, krävs det en definition av vissa begrepp som vi genomgående kommer att använda oss av. Dessutom behövs en förklaring till vissa avgränsningar som vi valt att göra på grund av uppsatsens begränsade omfång.

När vi skriver om våld i nära relationer så syftar vi till heterosexuella relationer, där en kvinna blir utsatt för våld av en man. Anledningen till denna avgränsning är att vi upplever forskningen som så att våld i särkönade relationer skiljer sig något från våld i samkönade relationer samt att det särkönade våldet är mycket mer utbrett. Forskningen slår även fast att kvinnan är offer och mannen gärningsman i 95-97 % av fallen (Eliasson 2008). Värt att nämna är också att forskningen kring våld i nära relationer generellt sett inte tar upp de fall då en man utsätts för våld av en kvinna.

Begreppsdefinition

Nu när vi har redogjort för våra avgränsningar känns det passande att försöka förklara vad våld är. Per Isdal definierar våld på följande sätt:

Våld är varje handling riktad mot en annan person, som genom att denna handling skadar, smärtar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något den vill. (Isdal, 2001, sid. 34).

En definition som vi känner är passande för vår text, vi reserverar oss dock mot att våldet måste leda till konsekvensen att offret gör något mot sin vilja eller avstå från att göra något hon vill. Vi menar att våldet inte nödvändigtvis måste få det resultatet för att räknas som våld, även om det är en högst trolig konsekvens av våldet.

Våld mot kvinnor har fått sin egen definition genom FN:s deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor:

Varje könsbetingad våldshandling som resulterar i eller sannolikt kommer att resultera i fysisk, sexuell eller psykisk skada eller sådant lidande för kvinnor innefattande hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande vare sig det sker offentligt eller privat. (FN:s deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor, Artikel 1, 1993).

Mäns våld mot kvinnor i nära relationer diskuteras även av Brottsförebyggande rådet som menar att våldet skiljer sig på flera sätt från annan våldsbrottslighet. Förövaren är en närstående person som den våldsutsatta kvinnan har eller har haft en känslomässig, intim relation till och som hon delar eller har delat sitt liv med. Inte sällan har de barn tillsammans. Brottet utspelas i hemmet, vilket försvårar prevention, upptäckt, ingripande och hjälp. Parterna är eller har varit i en känslomässig intim relation och den känslomässiga bindningen är ett hinder mot anmälan. Brottet är i högsta grad ett skambrott, mest för offret men även för gärningsmannen (Ingvardsson, 1997). Tillsammans med Per Isdals och FN:s definition får vi på så vis en begreppsbestämning som vi känner oss tillfreds med.

För att tydligare förstå vad våld är och hur det kan se ut har Isdal (2001) delat in våldsformerna i fem undergrupper; fysiskt, sexuellt, materiellt, psykiskt och latent våld.

Det fysiska våldet kan bestå av att gärningsmannen håller fast offret, knuffar, skakar eller nyper offret, han kan även bruka sprakar och slag mot offret. Viktigt att tänka på när vi talar

om fysiskt våld är att det inte nödvändigtvis måste bringa smärta till offret, det är inte alltid en knuff eller örfil lämnar stark fysisk smärta efter sig.

Sexuellt våld benämner Isdal (2001, sid. 43) som ”sexuell påtryckning, tvång att utföra sexuella handlingar man inte önskar, tvång att ha sex med andra personer, föremål eller djur”.

Materiellt våld innefattar att gärningsmannen förstör föremål, exempelvis tar sönder möbler, river sönder kläder, kastar porslin, slår i dörrar eller väggar.

Psykiskt våld kan, utöver emotionellt våld, innebära direkta eller indirekta hot, degraderande och förödmjukande beteenden samt kontroll av offret så som utagerande svartsjuka och isolering.

Isdal (2001) menar att den vanligaste och kanske mest påfrestande typen av våld i en redan våldsamt relation är det latent våldet. Med latent våld menas att risken för våld styr offrets beteende. En kvinna som tidigare blivit utsatt för våld av en man hon har en relation med kan ändra sitt beteende i ett försök att undvika nytt våld, vilket i sig är att bli utsatt för så kallat latent våld.

När vi skriver om våld i nära relationer, i vår uppsats, syftar vi alltså på våld utfört av en man mot en kvinna som han har eller har haft en parrelation med. Genom fysiskt, sexuellt, materiellt, psykiskt eller latent våld skadar, smärtar, skrämmer eller kränker han kvinnan.

Bakgrund

Mäns våld mot kvinnor - en lång historia

Första gången som begreppet kvinnofrid nämns är på 1200-talet i Sverige, när kvinnor helt saknade rättigheter och männen blev genom edsöresbalken obligerade att skydda sina kvinnor från andra mäns våld. Sedan hände inte särskilt mycket på några århundraden vad gällde kvinnors rättigheter. Sexuella kontakter utanför äktenskapet var olagligt och en gift kvinna som bröt mot denna lag, exempelvis om hon blev våldtagen utanför äktenskapet, kunde bli dömd för otrohet. Mäns våld mot kvinnor inom äktenskapet ansågs vara en rätt som mannen hade för att kunna disciplinera sin kvinna och det dröjde enda fram till år 1734 innan den första lagen för att skydda kvinnan trädde i kraft. Från och med då förbjöds mannen att allvarligt skada eller döda sin fru. Dåtidens kvinnor fick skatta sig lyckliga för att en sådan lag infördes så pass tidigt eftersom de inte skulle ha möjligheten att skilja sig från sina män förrän år 1920. År 1864, sex år efter att fysisk bestraffning av tjänstefolk förbjöds, infördes lagen mot agandet av kvinnor i äktenskapet. Lagen mot mäns agande av kvinnor i äktenskapet blev startskottet för kvinnors rättigheter, redan åtta år senare blev ogifta kvinnor myndiga och fick på så vis rätten att själva besluta över vem de önskade ingå äktenskap med. Inte allt för lång tid efter det, endast 38 år senare, kom den dagen då alla Sveriges kvinnor blev myndigförklarade, till och med de som redan var gifta, och kvinnan kunde välja att skilja sig från en våldsam man. För de flesta var det dock inte en möjlighet då kvinnor i allmänhet hade svårt att försörja sig själva och samhället såg inte med blida ögon på en skild kvinna (Eliasson 2008).

Sedan 1920-talet har det givetvis, om än allt för långsamt, skett förändringar till kvinnans favör. Bland annat fick åklagare år 1944 rätt att åtala för grov misshandel i hemmet även då kvinnan ej anmält mannen (Freivalds 1997). Ett annat exempel är år 1965, då lagen mot våldtäkt i äktenskapet infördes, trots livliga diskussioner om huruvida våldtäkt överhuvudtaget kan ske i ett äktenskap (Freivalds 1997). Diskussionen om våld i nära relationer inleddes dock inte på riktigt förrän år 1982 då kvinnomisshandel gick från enskilt till allmänt åtal. Detta skedde inte med ambitionen att minska våldet, utan för att jämställa kvinnomisshandel med annan misshandel. På så vis betonades att våld i hemmet inte är acceptabelt och myndigheterna gavs större möjlighet att hjälpa våldsutsatta kvinnor (Steen

2003). Det tog med andra ord Sverige 118 år från det att aga inom äktenskapet förbjöds innan rättsväsendet började intressera sig för att åtala de skyldiga männen.

Sedan 1980-talet har det bara rullat på och fler lagar och förordningar har genomförts för att komma till rätta med problemet. År 1993 antog FN:s generalförsamling deklarationen om avskaffande av våld mot kvinnor och första juli år 1998 infördes kvinnofridsbrottet i Sverige (Steen 2003).

Trots det eminenta arbetet med att få stopp på mäns våld mot kvinnor i nära relationer så är hemmet fortfarande den farligaste platsen för en kvinna att vistas på (Eliasson 2008). Män förbjöds att döda sin fru för nästan 300 år sedan, dock är misshandel från en manlig partner idag den vanligaste dödsorsaken för kvinnor mellan 16-44 år i Europa (Björck & Heimer 2008). Anmälningarna ökar i Sverige, vilket kan ses som positivt då fler kvinnor väljer att anmäla sina män, men i samma takt ökar också det faktiska våldet (Eliasson 2008).

[...]och direktiven slog fast att det finns ett samband mellan mäns våld mot kvinnor, jämställdhet, könsmaktsordning och mäns syn på kvinnor. (SOU 2004:121, sid. 56. *Angående 1993/94 års jämställdhetspolitiska proposition.*)

Tidigare forskning

Kvinnovåldsforskningen fick ett uppsving under 1980- och 1990-talet som har resulterat i flertalet lagändringar och policyutveckling inom rättsväsendet och andra myndigheter och organisationer som hanterar våld i nära relationer. Debatten har lyfts fram i ljuset och idag diskuterar vi kring våld i nära relationer som ett samhällsproblem. De viktigaste inslagen i forskningen på senare tid har varit att ansvarsbefria kvinnan, som tidigare fått bära ansvaret för sin situation, samt att utveckla olika sätt att skydda och hjälpa den våldsutsatta kvinnan (Eliasson 2008; Hydén 1997; Ingvardsson 1997; Lundgren et al 2001). Till en början har det främst varit kvinnorörelsen som drivit debatten om utsatta kvinnor. Det har varit kvinnojourerna som ansett sig ha tillgång till den rätta och viktiga informationen (Lundberg 2001). Anledningen till att det varit så är för att samhället i stort länge sett på våld i nära relationer som ett kvinnoproblem, föreställningen att kvinna enkelt kan lämna mannen om hon inte trivs med sin våldsutsatta situation präglade länge debatten (Eliasson 2008). Därav är det heller inte svårt att förstå varför det var just kvinnor som till en början intresserade sig för

forskning på området, det var kvinnor som blev utsatta och kvinnor som arbetade med att hjälpa sina utsatta systrar.

Forskningen från 1980- och 1990-talet fokuserade främst på att kartlägga den våldsutsatta kvinnans och den våldsutövande mannens alkoholvanor, sociala marginalisering, psykiska störningar och kriminella belastning (Christie 2000; Lundberg 2001). Rapporter från Brottsförebygganderådet under de årtiondena visade på en överrepresentation av våld i de lågutbildade samhällsklasserna, hos de utrikes födda och hos alkoholisterna. ”Fakta” som kvinnorörelsen senare dementerade, bland annat genom omfångsundersökningen Slagen dam (Lundgren, Heimer, Westerstrand & Kalliokoski 2001).

Sveriges forskare och politiker fastslog, genom 1993/94 års jämställdhetspolitiska proposition, att mäns våld mot kvinnor inte kommer ur dåliga alkoholvanor, fattigdom, lågutbildning eller invandring. Sedan dess har forskare återkommande pekat på att våld i nära relationer sker i alla samhällsskikt. Faktum är att våldet är så pass utspritt och de våldsutsatta kvinnorna och våldsutövande männen skiljer sig så mycket åt att det enda sambandet forskningen har kunnat konstatera är att relationerna präglas av ojämställdhet och att det i sig är grunden för våld i en relation (Eliasson 2008; Isdal 2001; Hydén 1997; SOU 2004:121).

Tidigare forskning kritiseras och dementeras hela tiden, det enda som de aktuella forskarna på området verkar vara överens om är att ojämställdhet ligger till grund för mäns våld mot kvinnor, att tidigare forskning är felaktig eller har fokuserat på fel områden samt att samhället måste agera och förbättra sig för att komma till rätta med problemet.

Teoretiska utgångspunkter

Social konstruktion av verkligheten

Till att börja med vill vi tydligt klargöra att framställningsformen, idén till denna uppsats, hur vi har arbetat och tänkt kring vårt ämne samt vårt material och därmed även den färdiga analysen, är kommen ur uppfattningen att den verklighet vi lever i är socialt konstruerad. För att tydliggöra detta grundantagande tar vi hjälp av Berger och Luckmans (1979) begreppsapparat kring hur våra sociala aktiviteter blir till vanor som gör att vi skapar oss ett antagande om hur saker och ting är, med andra ord hur verkligheten skapas.

Vi föds och genom socialiseringsprocesser lär vi oss först att bli medlemmar i ett samhälle och senare hittar vi vår plats i den objektiva verkligheten, en plats eller roll som är mer föränderlig än vår roll som samhällsmedlem (Berger & Luckman 1979). Den objektiva verkligheten utgörs av institutioner, skapade av de kollektiva vanor som nämns i första stycket, vars existens möjliggörs genom legitimering, det vill säga huruvida individen själv känner meningsfullhet och finner sig i denna verklighet och dess meningsfullhet för den stora massan (ibid.).

Vårt arbete fokuseras främst på den sekundära socialisationen, om hur individer senare i livet anpassar sig till samhällets institutioner samt deras legitimeringsprocesser (ibid.). Exempel på en sekundär socialisation, med relevans för uppsatsen, är hur vi anpassar oss efter rådande könsstruktururer samt hur vi förhåller oss till de normer som våld i nära relationer är präglade av samt hur vi ser på våldet och de som berörs av det.

Social konstruktion av våld mot kvinnor i nära relationer

Vi kommer i vår analys använda oss av Ian Hacking (2000) teser och begrepp från ”Social konstruktion av vad?” för att diskutera hur det är *idén* om våld mot kvinnor i nära relationer som är en social konstruktion. Hacking (2000) menar att det inte är objektet, i detta fall individen, som är konstruerad utan visar på hur en kategori i första hand skapas för att sedan fyllas med individer, exempelvis ”våldsutsatta kvinnor”. Kring denna kategori byggs det sedan upp en idé om vilken typ av individer det är som utgör denna kategori. Människorna i kategorin blir på så sätt en viss *sorts* människa som tillskrivs en viss *sorts* egenskaper (ibid.).

Det är alltså samhällets sätt att tänka kring, agera på och behandla kvinnor som utsätts för våld i nära relationer som i sin tur konstruerar kategorin ”våldsutsatta kvinnor” som idé. Vidare diskuterar Hacking (2000) hur forskare som använder sig av konstruktivistiska teser hävdar att kategoriseringen av något är resultatet av händelser i samhället till exempel lagstiftning, socialt arbete, aktivister och folkrörelser av olika slag. I vår analys kommer vi att titta närmre på hur forskare inom området mäns våld mot kvinnor i nära relationer skriver om fenomenet, utifrån temana: skuld, ansvar, förövare, offer och strategier för att hantera problemet med våld i nära relationer.

Hackings teser och modeller, vår utgångspunkt

Hacking (2000) hävdar med bestämdhet att författare som använder sig av socialkonstruktivism i sina arbeten kritiserar rådande förhållande, textens poäng är att på ett eller annat sätt höja medvetenheten hos läsaren. Användandet av detta analysverktyg kommer därmed att resultera i att vår analys blir av mer värderande karaktär. Socialkonstruktivismen i sig genomsyras av olika grader av engagemang hos författaren: historisk, ironisk, reformistisk, demaskerande, upprorisk och revolutionär (ibid.).

I sin tes om socialkonstruktivistiska verk benämner Hacking (2000) ämnet för granskning för X (t.ex. kvinnor som utsätts för våld i nära relationer) och hur författarens analys kan beskrivas i tre stadier:

1. X hade inte behövt finnas eller hade inte alls behövt vara som det är. X som det är nu, är inte bestämt av tingens natur; det är inte oundvikligt
2. X är riktigt dåligt som det är nu
3. Det skulle vara mycket bättre om vi kunde göra oss av med X

(Hacking, 2000, sid. 20).

Det är dock inte nödvändigt att ta analysen vidare till nummer 2 och 3 beroende på vilken hållning man har till sitt material, det vill säga vilken grad av engagemang man har (Hacking 2000). Vi kommer i vår analys förhålla oss till det historiska och det demaskerande engagemanget. Hacking (2000) förklarar att det historiska engagemanget innebär att författaren lägger fram en historia om ett fenomen och samtidigt förklarar att fenomenet är

socialt konstruerat, författaren tar alltså analysen endast till första steget. Demaskeraren går enligt Hacking (2000) steget längre genom att fastställa båda de första stegen i analysen och troligen även det sista steget, att fenomenet skulle vara mycket bättre om vi kunde göra oss av med idén om det. I framtiden önskar vi ta steget vidare till revolutionärt engagemang, vilket betyder att man ständigt försöker förändra idéernas värld, något som vi dock får vänta med på grund av uppsatsens begränsade omfång (ibid.).

Metod

Val av metod

Vi har i vår uppsats valt att genomföra en kvalitativ innehållsanalys. Innehållsanalys är en form av dokumentanalys eller textanalys som har sina rötter i den kvantitativa forskningen. Payne och Payne (2004) förklarar att innehållsanalysen skapades som en kvantitativ forskningsmetod för att analysera text, där metoden gick ut på att ta fram frekvensen av exempelvis ord, begrepp och ämnen i en text samt för att se hur mycket utrymme som getts dem. Vidare redogör Payne och Payne (2004) för hur en kvalitativ motsvarighet har växt fram ur den kvantitativa innehållsanalysen, där frekvensen, uppstaplad i siffror och tabeller, blir mindre viktig och fokus istället läggs på analys av attityder, värderingar och motiveringar. I en kvalitativ innehållsanalys redogör forskaren för detaljer och citat samtidigt som hon aktivt för en diskussion kring analysen och dess betydelse. Forskaren kan på så vis ta andra erkända forskares verk och förvandla det till ett intressant objekt att undersöka (ibid.).

Rosengren och Arvidson (2001) förklarar att en kvalitativ innehållsanalys inte endast är en metod som används för att beskriva texter utan främst är till för att finna orsaker till och verkan av en text genom att analysera den inställning eller attityd till ett specifikt ord, begrepp eller ämne som texten ger uttryck för. Vidare definierar Rosengren och Arvidson (2001) att det finns en skillnad mellan det manifesta och det latent innehåll i en text, där det manifesta innehållet, det som faktiskt står, kan leda till slutsatser om det latent innehåll, det dolda och icke avsedda budskapet i texten.

Widerberg (2002) med fler slår fast att syftet med en kvalitativ analys är att generera nya tankar, begrepp och förståelser.

Anledningen till att vi valt en kvalitativ innehållsanalys framför någon annan form av dokumentanalys är att vi inte endast ville analysera språket och dess betydelse, utan även det som inte skrivits, som inte uttryckts med hjälp av språk. Vi ville även ha möjligheten att koncentrera oss på våra teman. Därav blev exempelvis diskursanalys inte en möjlighet, som även den kan generera nya tankar, begrepp och förståelser, då den främst fokuserar på hur språk används samt ser till en mer övergripande diskussion, snarare än att fokusera på specifika teman.

Urval

Under arbetet med denna uppsats har vi läst en uppsjö av litteratur, forskning, utbildningsmaterial, informationsblad, rapporter, utredningar och artiklar. Vi har ändrat syfte, frågeställningar, metod och teori otaliga gånger. Det enda som bestått genom processen är vårt ämnesval och ambitionen att belysa det ur ett nytt perspektiv, att skapa en diskussion och försöka komma åt problemet. Slutligen så fastslog vi syfte, frågeställningar, metod och teori och påbörjade en första sällning av allt det material vi läst.

Vi bestämde oss för att vi ville fokusera på ett mindre urval litteratur som representerar forskningen och kunskapsläget i Sverige idag om våld i nära relationer. Vi läste ett trettiotal böcker, rapporter, skrivelser och avhandlingar om våld i nära relationer. Till slut bestämde vi oss för att analysera en av alla de böcker vi läst i ämnet, en antologi som är utgiven av Studentlitteratur och som vänder sig till universitets- och högskolestuderande samt till yrkesverksamma och ideellt engagerade som vill utbilda sig i ämnet. Författarna till antologin är väletablerade forskare och/eller har lång erfarenhet och dokumenterad kunskap i ämnet. Antologin heter "Våldsutsatta kvinnor - samhällets ansvar", Gun Heimer och David Sandberg är redaktörer för den. Anledningen till att vi valde just denna för vår analys är för att den får in flera författare och forskares åsikt. Då samtliga av de trettiotal texter vi läst framhåller vikten av utbildning kändes det relevant att analysera en text som är publicerad i utbildningssyfte.

Det finns som sagt en uppsjö av litteratur i ämnet och en del av den är mer eller mindre specialiserad på vissa områden, den största delen av litteraturen är dock uppbyggd på ett liknande sätt som den antologi vi har valt ut till analysen. Författarna skriver oftast om ämnet på liknande sätt och betonar liknande områden. Därmed anser vi att vårt analysmaterial gott kan representera aktuell svensk utbildningslitteratur som rör våld i nära relationer. Vi har valt att hålla oss till svensk utbildningslitteratur för att inte förlora den sociala kontext som litteraturen tillkommit i.

Bearbetning och tillvägagångssätt

Widerberg (2002) redogör för olika analysmöjligheter där tematisk analys är en möjlighet. När man gör en tematisk analys av en text menar Widerberg (2002) att man kan välja teman utifrån empirin, teorin eller uppsatsens framställningsform, dock gör man oftast lite av varje även om tyngdpunkten ligger på någon av de tre. Den antologi vi valt att analysera har vi kodat efter följande teman; Skuld, Ansvar, Offer, Förövare och Strategier för att få slut på eller hantera problemet med våld i nära relationer. Precis som att det är svårt att veta vilket som kom först; hönan eller ägget, så är det svårt att för oss avgöra om våra teman kom ur empirin, teorin eller framställningsformen. Enklast blir nog att konstatera att våra teman kom ur framställningsformen som i sin tur kom ur empirin som i sin tur kom ur teorin, som i sin tur kom ur empirin. Tematiseringen har i vilket fall gjorts på både det manifesta och det latent innehåll i antologin och vi har undersökt hur mycket utrymme varje tema får.

Widerberg (2002) lyfter fram vikten av att reflektera, diskutera och analysera i vilket syfte böckerna har skrivits, vem som har skrivit det och vem det är som generellt sett tar del av litteraturen samt hur forskningen påverkar läsaren och vårt samhälle, vilket vi ämnar göra i vår analys. Som ett tillägg framhåller Rosengren och Arvidson (2004) vikten av att föra diskussion kring det faktum att läsaren, studenten eller den yrkesaktiva, kan påverka författaren i den bemärkelsen att författaren producerar fler texter av samma slag eller helt byter riktning, beroende på hur feedbacken från läsaren ser ut, något som vi även ämnar lyfta upp i analysen. Slutligen menar May (2001) att forskaren som genomför en innehållsanalys måste förstå och lyfta fram den sociala kontext som den granskade texten skrivits i, något som vi kommer att beröra i vår analys men inte fullt ut kommer att kunna analysera på grund av uppsatsens begränsade omfång.

Metodens förtjänster och begränsningar

En förtjänst med att bedriva kvalitativ forskning, i motsats till kvantitativ, är att forskaren får utrymme att analysera enskilda meningar och ordval som skulle ha fallit bort i en kvantitativ studie men som kan ha stor betydelse för den analyserade textens helhet. Den kvalitativa forskningen önskar inte generalisera eller finna standardiserade förklaringar till fenomen. Däremot får forskaren utrymme att analysera det som ej går att räkna i frekvenser, till och

med det som inte getts någon plats alls i den analyserade texten (May 2001). Med en kvalitativ innehållsanalys har vi med andra ord möjligheten att inte bara ta reda på vad som sägs i en text utan även skapa oss en förståelse om och för texten.

Gällande den kvalitativa innehållsanalysens begränsningar framhåller Payne och Payne (2001) risken med att resultatet kan bli svårt att bevisa och försvara då forskarens egen agenda och förförståelse påverkar val av litteratur, tematisering, hur analysen bedrivs samt vilka latent budskap som belyses.

En annan begränsning, eller risk, med denna metod är att vi i slutändan har fler frågor än svar.

Tillförlitlighet

Då vi använder oss av en kvalitativ metod så är begreppen reliabilitet och validitet ej brukbara när vi diskuterar analysens tillförlitlighet. Widerberg (2002) förklarar att reliabilitet inte kan uppnås i kvalitativ forskning eftersom att en del av analysen är forskarens förförståelse och förbestämda agenda. Studien kan på så vis inte upprepas av en annan forskare med garanterat samma resultat. Vidare redogör Widerberg (2002) för hur validitet ej heller kan användas då forskaren inte på förhand kan bestämma vad som ska mätas.

I stället för reliabilitet och validitet så talas det inom den kvalitativa forskningen om tillförlitlighet. Tillförlitlighet kan uppnås på flera sätt, ett av dem är att använda sig av kontrollinstrument (Widerberg 2002). Ett kontrollinstrument är att forskaren inte är ensam om texten, att vara flera forskare kan skapa tillförlitlighet genom att flera individer utför samma arbete men med olika förförståelse och tolkningsförmåga. Då vi är två om denna uppsats har vi genomgående kunnat diskutera och reflektera våra fynd samt korrigerat varandras texter.

May (2001) menar att forskaren bör reflektera över vem materialet är skrivet för och varför. Då antologin som vi analyserat är framtagen i utbildningssyfte och vi båda är studenter så vill vi tro att andra som läser antologin, i syfte att lära sig mer om våld i nära relationer, skulle kunna komma fram till ett liknande resultat som vi gjort.

May (2001) redogör vidare för vikten av att forskaren är medveten om de ramfaktorer som finns kring den kunskapsproduktion hon bedriver. Forskaren bör reflektera över vem som finansierat forskningen och varför, hur forskningen har bedrivits och av vilka, eventuella

problem som påverkat forskningen samt hur forskningsresultatet tolkats och använts. För vår uppsats har det inte funnits någon finansiär som skulle kunna påverka innehållet. Hur forskningen har bedrivits finner läsaren under metodens urval och bearbetning. Forskningen har genomförts av två studenter som ej är bundna till någon myndighet, organisation, parti eller annat samfund. Forskningen är dock begränsad på grund av Socialhögskolans krav på antal sidor och upplägg i övrigt. Slutligen så hade vi från början inte bestämt att uppsatsen skulle rendera i ett kritiskt förhållningssätt gentemot utbildningslitteraturen, det är istället något som växt fram efter att resultatet blivit insamlat och vi har inte förvrängt eller undanhållit någon information.

Med May (2001) och Widerbergs (2002) råd menar vi att vår metod och de resultat som kommit ur den har hög tillförlitlighet.

Etiska överväganden

En av många fördelar med att genomföra en innehållsanalys är att författaren inte behöver reflektera över diskretion och aidentifieringar. Det material vi valt att undersöka är offentligt och så är alltså även författarna till vårt analysmaterial, även då de ej gett sitt medgivande eller ens känner till att vi analyserar deras verk. Något som dock blir viktigt är att vi framhåller för läsaren att det är vår tolkning av antologin som präglar uppsatsen, en tolkning som författarna till antologin kanske inte själv skulle ha gjort.

Att från vår sida tydligt redogöra för läsaren hur vi använt oss av metoden blir på så vis en viktig del i uppsatsens etiska överväganden. Att inte undanhålla information och vara tydlig med hur vi kommit fram till de resultat som vi kommit fram till är ett val vi gjort för att läsaren ska kunna känna sig trygg med att resultaten inte vinklats för att passa våra ändamål. Vi är för visso inte neutrala i vår forskning, men vi har heller inte på förväg bestämt oss för vad vi vill och ska hitta i resultatdelen. May (2001) menar att en helt värderingsfri forskning är omöjlig att bedriva då forskarens förförståelse är oundviklig.

Arbetsfördelning

Vi har genomfört större delen av arbetet tillsammans. På grund av tidsbrist har vi dock valt att dela upp inläsning av litteraturen samt skrivandet av metod och teori och i viss mån skrivandet av resultat och analys. I övrigt har vi sökt samt sållat litteratur tillsammans. Vi har gemensamt tematiserat och genomgående läst igenom och korrigerat varandras texter. Vi är båda insatta i litteraturen och har tagit lika stor del i utformningen och utförandet av uppsatsen.

Förförståelse

Enligt Widerberg (2002) förutsätter all förståelse förförståelse och varje tolkning föregås av förutfattade meningar. Vi bär båda med oss förförståelse om mäns våld mot kvinnor från studier och arbete samt personliga intressen i genusfrågor som indirekt berör våld i nära relationer. Ina har varit aktiv frivilligarbetare i en kvinnojour där hon nu sitter med i styrelsen. Emeli arbetar på en anstalt där många av de intagna männen har en föråldrad kvinnosyn, en syn av kvinnor som mindre värda, som även avspeglas på de relationer till fruar och flickvänner som de har och som många gånger upprätthålls trots murar och taggtråd som skiljer parterna åt. Vår förförståelse har resulterat i att vi velat undersöka mäns våld mot kvinnor ur nya perspektiv, perspektiv som vi inte varit bekant med sedan tidigare trots vår breda kunskapsbas i ämnet.

Resultat

Mäns våld mot kvinnor i ett globalt perspektiv

Antologins första kapitel är skrivet av Gerd Johnsson-Latham som är kansliråd på UD, ordförande i organisationen ”Kvinna till Kvinna” samt tidigare delegat och svensk representant i FN i utvecklings- och jämställdhetsfrågor.

Det som vi tematiserat som offer och skuld är det som får störst uppmärksamhet i detta kapitel, som främst inriktar sig på mäns våld mot kvinnor ur ett globalt perspektiv. Johnsson-Latham redogör för hur våldet ser ut i världen, hur våldet tar sig uttryck och hur vanligt förekommande våldet är. Läsaren får ta del av statistik, lagar och konventioner samt hur särskilt utsatta grupper påverkas av våldet. Främst framhåller Johnsson-Latham att våldet är svårt att komma åt då det oftast bara är det såkallade ”övervåldet” som får ta plats i media och vardagsvåldet faller i skymundan.

Johnsson-Latham delar in offerrollen i tre grupper; kvinnor, samhället och särskilt utsatta grupper av kvinnor. Vidare redogör hon för att kvinnor från alla samhällsgrupper blir utsatta men att kvinnor från särskilt utsatta grupper har det värre, exempelvis kvinnor med invandrarbakgrund, missbruksproblematik eller funktionshinder. Johnsson-Latham förklarar att våldet ofta leder till depression, självförakt och rädsla samt att det är kvinnan som får bära på skammen efter mannens våld. Det manifesta innehållet förklarar kvinnan som offer men det latent innehåll ger en annan bild, en bild av samhället som offer.

[...] våld mot kvinnor är ett juridiskt, socialt och ekonomiskt problem, ett hälsoproblem och ett problem i fråga om jämställdhet. (Johnsson-Latham, 2008, sid. 20).

Mäns våld mot kvinnor redogörs för att kosta samhället skattepengar samt att det även är ett demokratiskt problem då våldsutsatta kvinnor inte orkar slåss för sina rättigheter. Läsaren får en god förståelse för kvinnors utsatthet samt hur det påverkar samhället i stort, dock antyds det att samhället kanske är än viktigare som offer och att kvinnan i sig är delaktig i det.

Våldet begränsar också deras möjligheter att påverka större sammanhang och utgör därmed ett hot mot hela begreppet demokrati som gällande för alla. (Johnsson-Latham, 2008, sid. 20).

Mäns våld mot kvinnor beskrivs som ett kvinnoproblem som påverkar samhället, problemet ligger ej hos de våldsutövande männen. Johnsson-Latham framhåller även att kvinnor ofta inte anmäler en våldsam man utav rädsla för repressalier samt beroende av mannen, vilket skapar ett latent budskap till läsaren om svaga kvinnor, kvinnor som bör ta på sig skulden för att inte fler anmälningar görs.

Temat skuld tar upp ungefär en femtedel av kapitlet med störst fokus på hur vår ojämlika värld bär skulden för mäns våld mot kvinnor. Av det manifesta innehållet framgår att skulden bör läggas på ojämlika samhällen, där landets definition av våld skapar de stora mörkertalen som kommer med mäns våld mot kvinnor. Johnsson-Latham antyder även att kvinnors ovilja att anmäla och rättsväsendets ovilja att handla bör tilldelas en del av skulden för upprätthållandet av mäns våld. Av det latent innehåll i skuldbeläggningsfrågan framgår det att Sverige är ett framstående land vad gäller jämställdhetspolitik och straff av män som brukar våld mot kvinnor, därav kan inte det svenska samhället ha särskild stor skuld i problemet. Samhället bör ta på sig skulden i ojämlika länder, länder där kvinnors rättigheter är svaga och män inte ställs inför rätt, länder som inte är som Sverige. Johnsson-Latham förklarar dock att en enskild person inte kan bryta mot de mänskliga rättigheterna, ingen skuld kan därav läggas på mannen som brukar våld, ansvaret ligger på staten att upprätthålla de mänskliga rättigheterna. Johnsson-Lathams åsikt i skuld- och ansvarsfrågan är något tvetydig då hon skriver att det är samhällets ansvar att straffa männen, skydda kvinnorna och arbeta med jämställdhetspolitik, samtidigt som hon ger ett latent uttryck för att Sverige har gjort så mycket som ett land kan göra i frågan om jämställdhetspolitik. Vem som bör bära ansvaret för att få slut på våldet och hur det ska gå till framgår inte direkt av texten. Johnsson-Latham har dock en stark straffpolitisk inriktning där läsaren kan uppfatta det som att om männen straffas och kvinnan ges skydd så kommer våldet att upphöra.

Där Johnsson-Latham skriver om förövaren fokusera hon främst på beskrivningar av hur ojämlika samhällen resulterar i mäns våld mot kvinnor och beklagar att mannen på så vis lätt försvinner i diskussionen. Johnsson-Latham lyfter fram ett exempel på hur männen ofta försvinner i diskussionen:

Språkbruket visade också på en ovilja i beslutande kretsar att peka ut män, och man talade om ”våld i hemmen”, ”våld i familjen” och ibland ”våld mot kvinnor”. (Johnsson-Latham, 2008, sid. 28).

Johnsson-Latham gör dock samma misstag då hon själv endast använder sig av ”mäns våld mot kvinnor” 24 av 153 gånger i sitt kapitel, i övriga fall brukar hon främst ”våld mot kvinnor” eller ”våldet”.

Att förstå mäns våld mot kvinnor

Mona Eliasson är professor i psykologi med inriktning på genusvetenskap och har skrivit antologins andra kapitel i syfte att skapa förståelse för hur mäns våld mot kvinnor har uppstått. Eliasson ger störst utrymme till temana offer och skuld medan ansvar, strategier och förövare faller nästan helt bort i kapitlet. Ironiskt nog tar en stor del av kapitlet upp just det faktum att mannen tenderar att försvinna i forskning och utbildning på området.

Nästan hälften av kapitlet handlar om skuld och Eliasson lyfter då främst fram samhällets, föräldrars och skolans skuld. Kontentan blir av det latent innehåll att ansvaret är föräldrarnas och om vi slutar uppfostra efter könsstereotypa roller så försvinner våldet. Budskapet kastar på så vis skuld på föräldrarna som inte lyckats med den typen av uppfostran, trots att de flesta av oss har blivit uppfostrade i enlighet med rådande könsnormer, och de flesta män brukar inte våld mot kvinnor. Författaren menar att även då skulden borde läggas på samhället som uppfostrar män till att bli våldsamma, som tillåter män att bruka våld mot kvinnor så är det ofta kvinnorna som skuldbeläggs i både teorin och praktiken.

Temat offer är genomgående för hela kapitlet och kvinnan synliggörs konstant, störst fokus läggs på hur det tidigare sett ut vilket gör att läsaren får en god bild av hur våldet sett ut och vart det kommer ifrån. Texten ger också uttryck för att Sverige inte har kommit så långt i jämställdhetspolitiken som vi önskar. Texten redogör för hur kvinnor och barn lär sig att undvika våld och hur kvinnor påverkas av ett ojämlikt samhälle. Vissa ordval kan dock få läsaren att uppfatta mäns våld mot kvinnor som ett kvinnoproblem, istället för ett samhällsproblem som antologin i övrigt argumenterar för.

Idag måste polisen alltid utreda misstankar om misshandel. Om kvinnan inte samarbetar blir det emellertid svårt att driva *hennes* sak. (Eliasson, 2008, sid. 48 *Vår kursivering*).

Eliasson ger stort utrymme åt skuld men mycket lite fokus läggs på ansvarsfrågan, hon konstaterar endast att ansvaret tidigare legat på kvinnan för att våldet skulle upphöra och att

mannen ofta försvunnit i diskussionen, dock ges inga förslag på vart ansvaret idag bör ligga. Hon ger heller inget större utrymme till att diskutera strategier för att få slut på våldet. De rådande könsnormerna måste ändras och samhället måste tänka på mäns våld mot kvinnor i termer av brott mot de mänskliga rättigheterna. Eliasson nämner i förbigående att utbildning i stort är en viktig del för att få slut på våldet men det latenta budskapet är att om könsnormerna förändras så kommer våldet att upphöra, eller att skyddet för kvinnor åtminstone skulle bli bättre. Hur samhället ska få männen att sluta bruka våld berörs över huvud taget inte.

Under en tre sidor lång historiebeteckning över mäns våld mot kvinnor växer en tydlig bild fram av att männen bör straffas och kvinnorna skyddas genom upprepade redovisningar av de lagar som införts för att bättre kunna straffa och skydda. Det blir dock något motsägelsefullt när Eliasson skriver om införandet av lagen mot köp av sexuella tjänster. Hon förklarar att lagen som infördes år 1998 syftade till att minska marknaden genom att göra det straffbart att köpa sexuella tjänster. Resultatet blev inte som det var tänkt; fattiga och socialt utsatta flickor från Östeuropa lurades istället till Sverige och trafficking blev ett nytt begrepp inom det sociala arbetet. Latent visar Eliasson på så vis att straff för männen och skydd till kvinnorna inte räcker för att våldet ska upphöra. En enda mening i hela kapitlet ger uttryck för att mannen bör ta ansvar för sitt våld. Hon lyfter även fram att utbildning och kunskap är viktiga hörnstenar i ett nödvändigt preventionsarbete mot våldet.

Våld i vardagen

Gudrun Nordborg är jurist och informationschef på Brottsoffermyndigheten. I sitt kapitel redogör hon för våldet i vardagen och normaliseringsprocessen som sker i relationer präglade av våld. Även här får text rörande vårt tema offer störst utrymme, följt av skuld, medan text som vi placerar under våra övriga temana återfinns i mycket liten skala.

Hur kvinnor påverkas av mäns våld får störst fokus i kapitlet och Nordborg redogör för hur våldet kan leda till stor ångest, bortträngning av våldshändelserna och svårigheter att prata om det som skett.

[...] så är de psykiska effekterna av att med avsikt ha blivit kränkt eller skadad det som är svårast att hantera. [...] För att hantera den ångest som brottet gett upphov till är det

vanligt att brottsoffer använder olika former av försvar, som förnekande eller bortsträngning. (Nordborg, 2008, sid. 63).

Detta benämns som en allvarlig traumatisering av offret och vidare beskrivs det hur förödande mäns våld kan vara för kvinnans psykiska hälsa. Särskilt sårbara grupper av kvinnor diskuteras brett och får stor uppmärksamhet i kapitlet. Även då informationen som Nordborg ger är viktig för att visa på hur allvarligt våldet är så befäster hon en bild av kvinnan som ett psykiskt svagt och instabilt offer. Läsaren ges en stereotyp bild av den våldsutsatta kvinnan och det vardagliga, vanliga våldet faller något i skymundan när större vikt läggs vid våld mot särskilt utsatta grupper.

Förklaring och skuld för mäns våld mot kvinnor lägger Nordborg till viss del på männen som utför våldet men främst på ojämlika livsvillkor för kvinnor och män. En bild presenteras av ett ojämlikt Sverige när Nordborg ger en lång redogörelse för vad som händer när en ”vanlig” man och en ”vanlig” kvinna inleder ett heterosexuellt kärleksförhållande;

I förälskelsen eftersträvar i regel båda parter att leva upp till ett förväntat ideal av positivt manligt respektive kvinnligt. Redan detta kan leda till traditionell över- och underordning som sedan kan vara svåra att justera till ett mera jämställt gemensamt vardagsliv. I valet av partner finns också mönster som tyder på förväntad manlig överordning och kvinnlig underordning. Mannen är nästan alltid äldre, större och längre än kvinnan. Han har nästan alltid mer kvalificerad utbildning och högre lön än hon. Är det tvärtom i något eller några avseenden uppfattas det ofta som problematiskt, vilket kan få parterna att tveka inför varandra och utomstående att reagera ifrågasättande eller ironiskt på det udda paret. (Nordborg, 2008, sid. 65).

Kvinnan framhålls som offer för ett trauma och det lilla utrymme som mannen ges i kapitlet visar på en negativ bild av en man som försöker lura sin omgivning till att tro att han besitter positiva egenskaper.

Mannen kan mycket väl framstå som avundsvärt charmig, social och utåtriktad, men ändå vara aggressiv och kontrollerande mot kvinnan, särskilt när andra inte är närvarande. (Nordborg, 2008, sid. 70).

Temat skuld får latent ett stort utrymme i kapitlet och läsaren kan uppfatta det som att normaliseringsprocessen uppstår som ett resultat av att en lättlurad, naiv och svag kvinna

inleder ett förhållande med en manipulativ, beräknande, ond man som endast är ute efter att plåga kvinnan som i sin tur bara vill vara mannen till lags.

Temat ansvar får istället nästan ingen uppmärksamhet av Nordborg, det lilla som framkommer är att ansvaret bör läggas på den våldsutövande mannen för att våldet ska upphöra. Nordborg efterfrågar heller inte några strategier för att få våldet att upphöra, hon nämner endast kort att det är mycket viktigt med kompetent personal som kan förstå det oerhörda trauma som kvinnan genomlevt.

Barn som upplever våld - män som utövar våld

Maria Eriksson är forskare vid sociologiska institutionen vid Uppsala Universitet och redogör i fjärde kapitlet för barn som blir vittne till pappas våld mot mamma. Barn som offer får nästan allt utrymme, lite utrymme ges till text som berör strategier, medan text som tematiserats under skuld, ansvar och förövaren är nästintill obefintlig, trots att kapitlets titel antyder att mannen kommer få ett större utrymme.

Erikssons inställning och attityd visar på att barn råkar mer och värre ut än kvinnan, hon väljer till och med att omdefiniera våldet från våld mot kvinnor eller kvinnomisshandel till mammamisshandel. Våldets påverkan på kvinnan förminskas i redogörelsen för barns överkänslighet.

Våld som ur ett vuxenperspektiv kanske inte uppfattas som så farligt kan ur barns perspektiv vara mycket allvarligt. (Eriksson, 2008, sid. 90).

Eriksson framhåller föräldraansvaret som en mycket viktig del i mäns våld mot kvinnor och talar därav om behandling för män som en strategi att hjälpa kvinnan till att kunna ta sitt föräldraansvar. Vidare menar Eriksson att mer forskning bör bedrivas i ämnet, och då främst om vad det innebär att det är just män som brukar våld. Stöd och behandling till både mannen och kvinnan samt preventiva insatser bör drivas igenom för att de på bästa sätt ska kunna skydda sina barn. Samtidigt förklarar Eriksson att även då behandling av män med våldsproblematik kanske kan ge goda resultat så bör inte allt för stora resurser läggas på det. Det latent budskapet i kapitlet blir att behandling kan få män att sluta slå men inte att sluta med alla former av våld och att det kan bero på att han är uppfostrade till just man.

Man har helt enkelt inte diskuterat vad det betyder att de män som utövar våld lever i ett samhälle där vissa egenskaper ofta kopplas ihop med personer som definieras som ”man”[...] (Eriksson, 2008, sid. 99).

Ekonomi och resurser bör istället läggas på kvinnor och barn. Läsaren ges en bild av att behandling för våldsamma män är onödig och att det inte ger önskvärda resultat.

[...]och att hon inte stannar i en farlig situation på grund av ett orealistiskt hopp om att mannen ska förändras genom behandling. Dessutom kan vissa män använda det de lär sig i behandlingen för att utveckla än mer sofistikerade sätt att kontrollera sin partner. (Eriksson, 2008, sid. 102).

Skuld läggs på forskningen om mäns våld mot kvinnor samt män i allmänhet då Eriksson menar att forskningen inte velat diskutera vad det innebär att det är just män som brukar våld, forskningen har bara konstaterat att det är så och tagit det för givet. Eriksson antyder också att övriga män, som inte brukar våld, inte har velat ta ansvar för sitt kön och vad andra män gör. Det blir tydligt där Eriksson citerar Hearn;

”Liksom andra överordnade kategorier och grupper (rika, vita människor, människor med full kroppsfunction, och så vidare) har män varit märkligt frånvarande”. (Eriksson, 2008, sid. 99).

Slutligen menar Eriksson att det är socialtjänsten och domstolar som ska ansvara för att skydda barn som blivit vittne till våld. Latent läggs även ansvaret på kvinnor för att skydda sina barn från mäns våld.

Kvinnofridsreformen innebar bland annat en förändring i socialtjänstlagen som uttryckligen säger att socialtjänsten har en skyldighet att stötta våldsutsatta kvinnor som *vill* förändra sina liv. (Eriksson, 2008, sid. 97 *Vår kursivering*).

Hälsa- och sjukvårdens ansvar

Annika Björck är utbildningschef och chef för enheten för kunskapssammanställning och analys av forskningsbehov vid Nationellt Centrum för Kvinnofrid (NCK). Tillsammans med Gun Heimer, professor i kvinnomedicin med särskild inriktning på våld mot kvinnor, överläkare och specialist i obstetrik och gynekologi samt chef för NCK, har hon skrivit

antologins femte kapitel. Kapitlet redogör för hälso- och sjukvårdens arbete med mäns våld mot kvinnor och fokuserar främst på det vi tematiserat som offer, strategier och ansvar. Texter kring skuld berörs mycket litet och text angående förövaren avhandlas över huvudtaget inte.

Björck och Heimer talar både om kvinnor och om samhället i stort som offer för mäns våld. De redogör för hur kvinnor påverkas mycket allvarligt av våldet, hur de ofta uppsöker sjukvården för andra symtom samt hur det i sig medför stora ekonomiska påfrestningar för samhället. Särskilt sårbara grupper av kvinnor avhandlas och konsekvenser som exempelvis PTSD berörs som allvarliga hot mot kvinnor och samhället.

Enligt Björck och Heimer ligger ansvaret på hälso- och sjukvården att korrekt bemöta och upptäcka våldet. De menar att det måste vara sjukvårdspersonalens ansvar att fråga om våld, kvinnor ska inte behöva bära ansvar för att berätta. Hälso- och sjukvården ska ansvara för kommunikationen, sekretess och att rättsintyg utförs och sjukvårdspersonal med dålig inställning till våldsutsatta kvinnor bör skuldbeläggas.

Författarna menar att det inte är allt för ovanligt att hälso- och sjukvården saknar resurser och kompetens för att bemöta och hjälpa våldsutsatta kvinnor.

I de flesta grundutbildningar som leder till yrken inom hälso- och sjukvården saknas kompetensområdet våld mot kvinnor. (Björck & Heimer, 2008, sid. 121).

Strategier för att åtgärda det får stort fokus i kapitlet, bland annat presenteras praktiska råd för hälso- och sjukvårdspersonal. Vidare lyfter Björck och Heimer fram vikten av nationella riktlinjer och program som syftar till att kvalitetssäkra arbetet. De nationella riktlinjerna bör bestå av ett gott bemötande från hälso- och sjukvårdspersonal, de måste kunna visa empati, informera om hjälp som finns att få samt bör frågor om våld finnas med i de dagliga rutinerna och handlingsplanerna.

Hinder och motstånd hos personalen att fråga om våld bottnar till stor del i brist på kunskap. (Björck & Heimer, 2008, sid. 121).

De praktiska råd om hur våldsutsatta kvinnor bör bemötas är detaljrika och ”användarvänliga” men mannen faller helt bort och enda gången han nämns i kapitlet är när Björck och Heimer förklarar vikten av att mannen inte ska närvara när kvinnan utfrågas om våld. Förövaren kan på så vis uppfattas av läsaren som oviktig och att han inte faller under hälso- och sjukvårdens ansvar.

Socialtjänstens ansvar

Ann Mari Wallberg är projektledare vid Nationellt Centrum för Kvinnofrid, Wallberg har tidigare arbetat som socialsekreterare och varit chef för Kriscentrum för Kvinnor.

I antologins sjätte kapitel skriver Wallberg om socialtjänstens ansvar för våldsutsatta kvinnor. Ironiskt nog får ansvar och skuld mycket litet utrymme, mest plats ges istället åt det faller under våra teman offer och strategier. Förövaren har fått en halv sida tillägnad honom i kapitlet.

Wallberg skuldbelägger socionomutbildningarnas utformning samt socialtjänstens bristande kunskap och resurser, socionomer har för lite kunskap om mäns våld mot kvinnor och det är socialtjänstens fel att våldsutsatta kvinnor inte får den hjälp de behöver. Stor kritik riktas mot socialtjänsten som inte prioriterat mäns våld mot kvinnor. Wallberg menar att särskilda enheter och specialutbildad personal finns för de flesta socialt utsatta grupperna i Sverige, någon enhet för mäns våld mot kvinnor finns dock inte och kunskap och resurser saknas för att hantera problemet. Det är långt ifrån samtliga socionomutbildningar i Sverige som undervisar i mäns våld mot kvinnor och Wallberg menar att socionomers kunskap i ämnet på så vis är godtycklig och många socialsekreterare saknar helt kunskap om hur mäns våld påverkar kvinnor. Det antyds även i texten att socialsekreterarna inte alltid vill hjälpa våldsutsatta kvinnor när Wallberg skriver om vad socialtjänsten får, kan och gör för våldsutsatta kvinnor.

Vi kan också ha idéer och tankar om vad man kan göra, om man vill. (Wallberg, 2008, sid. 158).

Även då socialtjänsten skuldbeläggs för att sakna kunskap i ämnet framgår det tydligt i kapitlet att det är mannen, inte socialtjänsten, som ska ta ansvar för våldet och Wallberg framhåller vikten av att förklara för den våldsutsatta kvinnan att det är mannens ansvar och att mannen måste ställas till ansvar i behandling,

Wallberg framhåller vikten av att utveckla strategier inom socialtjänsten för att upptäcka och identifiera mäns våld mot kvinnor. Det latenta budskapet i kapitlet är att problemet i princip är löst så fort kvinnan lämnat mannen. Strategier presenteras därav för att socialsekreterare ska våga se våldet samt utveckla kunskap och förståelse om mäns våld mot kvinnor. För att komma till rätta med problemet menar Wallberg att både kvinnor och barn måste få stöd och

hjälp och detta bör ske genom samverkan från socialtjänstens sida med hälso- och sjukvården, och rättsväsendet. Socialtjänsten måste veta vad andra myndigheter kan göra för den våldsutsatta kvinna och flera praktiska råd ges läsaren. Wallberg tar även upp problemet med särskilt sårbara grupper av kvinnor och hur de bör bemötas.

Läsaren får en bild av att socialtjänstens viktigaste uppgift är att hjälpa kvinnor och barn som blivit utsatta för mäns våld och att män som önskar hjälp med sin våldsproblematik får vända sig till andra instanser då han inte är lika viktig att hjälpa. Wallberg skriver en mening i hela kapitlet om att socialtjänsten även måste kunna förhålla sig till mannen och att socialsekreteraren kan hänvisa män som önskar hjälp till mansjourer. Wallberg förklarar även att mannen bör få en egen socialsekreterare som kan motivera honom att söka hjälp på annat håll då hjälp inte kan ges männen på socialtjänsten. Som argument för behandling av den våldsutövande mannen skriver Wallberg:

Om resultatet blir att separationen kan genomföras utan våld är det tillräckigt bra.
(Wallberg, 2008, sid. 190).

Rättsväsendet - polisens och åklagarens roll

Lars Nylén är generaldirektör för Kriminalvården, tidigare rikskriminalchef och länspolismästare och redogör i sitt kapitel för polisens och åklagarens roll när våld i en nära relation uppdagas. Störst fokus får ansvarsfrågan och de olika strategier som polis och åklagare bör använda sig av i arbetet. Offret får här en något mindre plats än i övriga kapitel men fortfarande betydligt mer fokus än text som berör förövaren, som nästan helt försvinner i kapitlet tillsammans med skuldfrågorna.

Det lilla utrymme som skuld får fokuserar främst på hur det var förr, hur kvinnan skuldbelades samt hur polis och övriga rättsväsende inte tog det ansvar som de borde. Kontentan är att det enligt Nylén är bättre idag och att polis och åklagare inte bör bära den skuld som de tidigare har tilldelats. Samtidigt menar Nylén att rättsväsendet än idag ibland har en föråldrad kvinnoosyn samt att rättsväsendet inte riktigt vet hur de ska hantera de fall där kvinnan ej vill medverka. I det manifesta innehållet kan vi på så vis utläsa att rättsväsendet bär skulden för alla de ouppklarade anmälningarna om mäns våld mot kvinnor, samtidigt som

läsaren kan ana att författaren riktar en del skuld mot kvinnorna. Det latent budskapet går att utläsa ur flera av Nyléns uttalanden;

Det förekommer, trots allt, att kvinnor av olika skäl hittar på och bluffar om våldtäkter och övergrepp eller, av skäl som kan vara svåra att förstå, kryddar sina berättelser. (Nylén, 2008, sid. 201).

Text som vi placerat under temat ansvar ges större utrymme. Fokus läggs främst på polisens ansvar att skydda våldsutsatta kvinnor. För att kunna hjälpa våldsutsatta kvinnor menar Nylén att strategier för att kunna ge skydd samt förmå kvinnan att delta i utredningen bör prioriteras. Kriminalisering av mäns våld mot kvinnor och lagändringar är enligt Nylén viktiga strategier samtidigt som rättsväsendet behöver utvecklas rent kunskapsmässigt med handlingsplaner och specialutbildningar för polis och åklagare. För att kunna skydda kvinnan från hot och våld under förundersökningen presenteras hur en förundersökning bör gå till med bland annat hot- och riskbedömning, eventuellt besöksförbud för mannen, skyddat boende samt fingerade personuppgifter för kvinnan. Hur polisen bör bemöta den våldsutsatta kvinnan, med information och empati samt hur förhör, läkarundersökning, fotografering och husrannsakan bör gå till presenteras i kapitlet samt vikten av att hålla kvinnan informerad om utredningen. Offret får på så vis en stor del i kapitlet, dock lyfts barn som blir vittne till våld fram som ett än viktigare offer.

När Nylén redogör för offer syftar han främst till de barn som bevittnat mäns våld mot kvinnor i hemmet och det latent budskapet blir tydligt; det är främst barnen som polisen oroar sig för.

Många inom polisen kände sig tidigare frustrerade och bakbundna när de skulle hantera ”lägenhetsbråken”.[---] Poliserna kunde lätt genomskåda lämnade förklaringar, såg de bakomliggande problemen och oroades av hur barn kom i kläm. (Nylén, 2008, sid. 197-198).

Mycket litet skrivs om förövare i kapitlet. Nylén nämner hur komplicerat mäns våld mot kvinnor kan bli då mannen exempelvis är polis och han berör kort att visitation av mannen bör ske samt att eventuella skador på mannen bör dokumenteras. Nylén framhåller också vikten av att återkalla eventuella vapenlicenser som mannen har samt att frihetsberövning av mannen ibland måste ske på en gång. I övrigt faller mannen bort i kapitlet och läsaren lämnas med en

uppfattning av att rättsväsendet är till för att skydda kvinnor och barn men att de inte behöver ansvara för de våldsutövande männen.

Rättsväsendet – den rättsliga processen

Detta kapitel är skrivet av Elvy Wicklund som är advokat vid advokatfirman Kvinnojuristen i Örebro och har tidigare arbetat som jurist på Kvinnohuset i Örebro. Wicklund beskriver vad som händer från det att en anmälan om våld i en nära relation kommer in till polisen, förundersökning, utredning, vad som händer om fallet går upp i rätten och slutligen eventuella påföljder.

Merparten av innehållet i texten handlar om och diskuterar målsäganden, som i denna text alltid är en kvinna och uttalat offret i detta sammanhang. Således ges bilden av offret ett mycket stort utrymme. Texten är saklig och fokuserar på kvinnan, hon är brottsoffret, hennes behov av stöd och hjälp är stort och måste tillgodoses.

Det är alltid mycket lugnare för kvinnan om hon vet vad som kommer att hända, och vad man förväntar sig av henne. (Wicklund, 2008, sid. 240).

Tillsammans med fokus på kvinnan är barnen i centrum och det beskrivs även hur de är brottsoffer i situationen. Det finns en medvetenhet kring den utsatthet ett brottsoffer befinner sig i under en rättslig process och Wicklund lägger stort fokus på vad rätten skall göra för att underlätta för och stödja kvinnan;

Vid [...] brott som kan leda till fängelse ska en bedömning göras av hennes behov i det särskilda fallet. (Wicklund, 2008, sid. 239).

Citatet avser offrets rätt till ett målsägandebiträde och tydliggör rättens intention att på alla sätt erbjuda hjälp och stöd. Sättet Wicklund skriver om offret, kvinnan, som någon som skall bedömas och som blir lugnare genom att hållas informerad kan för läsarens tankar till ett passivt objekt snarare än en aktiv och delaktig part i processen, nästan som att tala över huvudet på någon.

Även innehåll och beskrivningar som går under vårt tema ansvar får stort utrymme i texten och fokuserar också på kvinnan.

I praktiken innebär detta att bevisbördan ligger på kvinnan. (Wiklund, 2008, sid. 263).

Citatet avser de rättegångar där ord står mot ord, vilket oftast är fallet när det gäller våld i nära relationer. För att en utredning skall leda till rättegång behövs det tillräckliga bevis, och för att polisen skall lyckas med detta behöver de oftast kvinnans medverkan. I de fall där kvinnan av olika skäl inte varit medverkande i utredningen blir det svårt att få en rättegång och därmed en dom. Det latenta budskapet är hur viktig kvinnans delaktighet är för att utredningen skall leda till domstol.

Innehållet rörande den åtalade hamnar under temat förövare och har en mycket liten plats i texten. Fokus ligger på principen att man är oskyldig till motsatsen är bevisad och handlar om vikten av den åtalades rättsäkerhet.

Efter förhöret med målsägande hålls förhöret med den åtalade, som av rättssäkerhetsskäl inte är skyldig att hålla sig till sanningen. (Wiklund, 2008, sid. 247).

Det finns även orsak att inte tillgodose målsägandens behov av hjälpmedel så som en videokonferens;

Bestämmelserna skall användas med viss återhållsamhet och det får inte ske på bekostnad av den åtalades rättssäkerhet. (Wicklund, 2008, sid. 250).

Vårt tema skuld har knappt något utrymme i texten annat än där Wicklund klargör att många kvinnor känner skuld inför sin anmälan eller att ta sin anmälan till rättegång.

Innehåll som rör temat strategier tas endast upp ett fåtal gånger. Wicklund efterfrågar utbildning av personal inom polis och rättsväsende som genom ökad kunskap kan arbeta för att fler anmälningar skall kunna leda till domar.

Om företrädare för samhället och rättsväsendet saknar kunskaper om reaktioner hos brottsoffer och brottsoffret bemöts med moralistiska attityder blir det ännu svårare. (Wicklund, 2008, sid. 243).

Rättsväsendet – Kriminalvårdens roll

Birgitta Göranson som författar detta kapitel är kriminalvårdsdirektör samt samordnare för insatser för män som är dömda för sexuella övergrepp och våld i nära relationer.

Hennes text handlar om män som döms för våld i nära relationer och om de åtgärdsprogram som finns tillgängliga inom Kriminalvården.

Innehåll i texten som vi tagit till våra teman förövare och ansvar tar störst plats och dessa går i texten ofta hand i hand. När författaren i texten berör männen eller förövarna fokuseras mycket på våldtäkt, övervåld, dödligt våld och vad författaren beskriver som olika sexuella perversioner så som exhibitionism, voyeurism, frotteurism, pedofili och incest. Hon skriver mycket om olika orsaker som kan ligga bakom våld.

Minst 80 % av de män som dödar en kvinna i en nära relation är psykiskt sjuka eller psykiskt störda. (Göransson, 2008, sid. 268).

Göranssons fokus på våldets orsaker och det extrema våldet ger ett latent innehåll av att det alltid finns en förklaring till våld och att det våld som är mest utbrett är det extrema.

Hon skriver också om Kriminalvårdens åtgärdsprogram ROS och IDAP och dess positiva effekt.

Erfarenheter inom kriminalvården är att majoriteten av de män som dömts för våld i nära relationer och sexuella övergrepp vill förändras. (Göransson, 2008, sid. 285).

När hon fokuserar på förövaren skriver hon samtidigt om ansvar, och hur våldet är männens ansvar och att behandlingen lyckas med att förankra detta hos männen.

Arbetsättet i både ROS och IDAP bygger på ett synsätt att människan kan ta ansvar och förändra sig själv. (Göransson, 2008, sid. 275).

Innehållet som berör skuld är mer nedtonat än ansvar och dess fokus ligger främst på kvinnor, och fördomar inom rättsväsendet som bidrar till ett skuldbeläggande av kvinnan eller det faktum att kvinnan känner sig skyldig för att hennes partner är i fängelse.

Under temat strategier hänvisas till åtgärdsprogrammen som effektiva insatser och behandling av våldsamma män. Göransson betonar vikten av utbildning av de personer som möter män och kvinnor som berörs av våld i nära relationer;

Innehåll som går under vårt tema offer skrivs det mycket lite om, men det fokuserar på kvinnan, att underlätta för och hjälpa kvinnan.

Insatsen har tillskapats med utgångspunkt från kvinnans och barnens säkerhet och syftar inte till att stödja en fortsatt relation mellan gärningsman och brottsoffer. (Göransson, 2008, sid. 281).

Citatet syftar på partnerkontakten, där en person håller kontakt med en kvinna vars man/pojkvän/ex deltar i ett åtgärdsprogram. Men trots syftet med kontakten framgår det i texten att kvinnan även har en aktiv roll;

Kvinnan blir en referens i bedömningen av mannens framsteg och en kunskapskälla om mannens eventuella förvrängningar av verkligheten när det gäller deras inbördes kommunikation. (Göransson, 2008, sid. 281).

Göransson klargör att det inte är kvinnan som är central i det våld som män utövar, även om det är mot kvinnor, och männens ansvar tydliggörs. Däremot är beskrivningen av män fortfarande höljd i stereotypiska och demoniserande ordalag.

Frivilligorganisationernas arbete

Kapitlet är författat av Ida Bylund som är verksamhetschef för den ideella föreningen ”Barnombudsmannen i Uppsala”. Hon har tidigare arbetat som informatör i Team för våldtagna kvinnor, Alla kvinnors hus i Stockholm och hennes kapitel beskriver kvinnojourers och liknande organisationers erfarenheter och hur de på olika sätt arbetar för att bistå de våldsdrabbade kvinnorna samt hur de påverka samhällsdebatten.

Det innehåll som står ut och tar mycket plats berör temat offer, ansvar och strategier. I Bylunds text är kvinnan och hennes barn offer på grund av sin situation; de är rädda för att anmäla och i behov av skydd eller måste gömma sig, känner skuld över vad som händer och är därför berättigade till stöd och hjälp. Offret är synnerligen centralt då texten inte diskuterar ansvar för våldet eller dess upphörande utan enbart ansvar gentemot offret självt.

[...] arbeta för tillgång till stöd och skydd för kvinnor i alla kommuner. (Bylund, 2008, sid. 303).

Bylund fokuserar framförallt på samhällets ansvar, att politiker och beslutsfattare bär ansvaret för att offret, kvinnan och barnen, får hjälp och tas omhand och att frågan tas upp och aktualiseras.

Kommunerna är ålagda att ha handlingsplaner för arbetet med mäns våld mot kvinnor.
(Bylund, 2008, sid. 303).

Bylund använder uttrycket ”mäns våld mot kvinnor” men männens våld problematiseras inte, fokus ligger på kvinnan och det nämns inget om strategier riktade mot män. Det innehåll som vi har placerat under temat strategier fokuserar på att starta opinion, information till unga tjejer och kvinnor om våld samt utbildning inom olika typer av självförsvar.

Det som faller under vårt team skuld i Bylunds kapitel är några få konstaterande angående den skuld kvinnan upplever;

[...] lyfta bort den skuld kvinna känner inför det som hänt. (Bylund, 2008, sid. 295).

Innehåll som vi anser berör vårt tema förövare skriver Bylund inget om, mannen som förövare är i texten osynlig. En mening tas däremot upp om män som arbetat för kvinnorörelsen;

Under senare år har även manliga nätverk börjat arbeta aktivt med frågan om mäns våld mot kvinnor. (Bylund, 2008, sid. 301).

Texten målar här upp en bild där ansvaret för våldet är samhällets, männen nämns inte, och hur kvinnan och hennes barn är våldets offer. Även här påverkas läsaren av bilden av kvinnan som ett oförmöget offer medan männen förblir helt osynliga.

Nyhetsrapportering om mäns våld mot kvinnor

Antologins sista kapitel är skrivet av Katarina Wennstam och David Sandberg. Wennstam är författare, har bland annat skrivit "Flickan och skulden" och "En riktig våldtäktsman" samt har tidigare arbetat som journalist på SVT. David Sandberg är utbildare vid Nationellt Centrum för Kvinnofrid och har tidigare arbetat med insatser mot hedersrelaterat våld och med mediegranskning.

Deras kapitel är en analys av nyhetsartiklar som handlar om våldsbrott mot kvinnor, vilka bilder rapporteringen förmedlar och problematiken i detta. Wennstam och Sandberg menar att kvinnor ofta får en offerroll i texterna.

Rapporteringen kan spela roll för den kvinna som utsatts för en våldtäkt eller misshandel – hur hon ser på övergreppet och sig själv. (Wennstam & Sandberg, 2008, sid. 305).

Wennstam och Sandberg beskriver även hur skuld kring övergrepp och våld lätt hamnar på offret beroende på hur det skrivs om det i nyheterna. Fokus ligger på hur nyhetsrapporteringens val av händelser ser ut, att det de tar upp ger en snedvriden bild av våldet, en snedvriden bild av både dess förövare och offer. Wennstam och Sandberg menar att det leder till en felaktig fördelning av skuld och ansvar samt att det skapar stereotypiska bilder av offer och förövare. Wennstam och Sandberg reflekterar kring hur det kommer sig att dessa stereotypiska bilder av både offer, förövare och våldshandlingar uppstår i media;

Även om objektivitet tillhör en av journalistikens grundstenar är förstås alla journalister påverkade av sin egen bakgrund, sina egna föreställningar och fördomar - precis som alla människor. Detta kan bidra till att många journalister väljer att fokusera på den kriminalitet som ligger långt från dem själv och lyfta fram gärningsmän som på alla sätt avviker inte bara från normen, utan också från journalistens bild av sig själv. (Wennstam & Sandberg, 2008, sid. 323).

Wennstam och Sandbergs kapitel är mycket tänkvärt men då det i sig är en analys av tidigare material, och dessutom har en liknande ansats som den vi har inför denna uppsats, bidrar den inte med mycket material till vår egen analys. Värt att nämna är att även då det som vi tematiserat som strategier inte över huvudtaget får utrymme i antologins sista kapitel så kan läsaren få en latent bild av att en strategi skulle kunna vara att förändra medias nyhetsrapportering, att förändra det språk som vi tar till oss när vi läser om mäns våld mot kvinnor.

Sammanfattning

Skulden som inte fanns

Generellt sätt återfinns mycket lite i texten som tematiserats under skuld. De kapitel som talar om skuld tar upp ämnet när det skrivs om fördomar inom rättsväsendet som framförallt förr skuldbelade kvinnan men till viss del fortfarande gör så. Det uppmärksammas också att kvinnor som anmäler sina män, söker sig till kvinnojourer eller besöker sina män som deltar i åtgärdsprogram genom Kriminalvården känner skuld över det som hänt. Latent finns det

tendenser att kvinnor som inte vill anmäla eller tar tillbaka sina anmälningar bär skuld till att problemet är så utbrett. I de fyra kapitel som talar mer om skuld relateras denna framförallt till samhället och uppfostran, samt till hur rådande könsnormer är orsaken till våldet. Den främsta skulden till våldet bär de ojämlika livsvillkor som råder mellan män och kvinnor. Även forskningens tillsynes bristande intresse att undersöka mäns våld samt socionomers och socialtjänstens bristande kunskaper inom ämnet tas upp som viktiga faktorer.

Mäns våld mot kvinnor - socionomers ansvar?

Texter som berör temat ansvar löper genom hela antologin och behandlas på olika sätt, det är framförallt tre kapitel som går in närmre på det. De övriga kapitlen lämnar ansvaret relativt oproblematiserad och berör olika samhällsinstanser och politikerns ansvar att beskydda kvinnorna eller barnen och straffa de män som begår brott mot dessa. Men i kapitlen som handlar om Kriminalvården och socialtjänsten får ansvar desto större utrymme. Stark kritik riktas mot socionomutbildningarna och socialtjänsten som anses bära det övergripande ansvaret men som på grund av sin utformning inte utbildar kompetent personal inom området. Även det som inte skrivs är värt att nämna, då det över lag inte nämns något om samhällets olika instanser att hantera och arbeta aktivt med de män som faktiskt begår våldshandlingar mot kvinnor. Det tas endast upp under beskrivningen av Kriminalvårdens åtgärdsprogram som bygger på att det är männen som skall inse att ansvaret för våldet ligger hos den som begår våldet och att den insikten leder till minskat våld.

Ett problematiskt offer

Det är text som hamnar under temat offer som tveklöst får det största utrymmet i boken och det är tre olika offer som lyfts fram. Samhället är enligt merparten av författarna ett offer av mäns våld mot kvinnor där de talar om de enorma kostnader som denna brottslighet medför, samt hur ett demokratiseringsproblem uppstår då utsatta grupper inte orkar kämpa för sina rättigheter. Barnen som brottsoffer är en annan klart framträdande grupp. Hur de påverkas av våldet och deras status som oskyldiga åskådare till vuxnas våld gör dem till en ytterst prioriterad grupp.

Kvinnan som offer är central genom alla kapitel och beskrivs som en hjälplös, svag, instabil, passiv, rädd, oförmögen person som inte endast är ett offer för våld utan även ett offer för okunskap hos hjälpverksamheter, som inte prioriterar offer för våld i nära relationer. Samtidigt utgör kvinnan ett problematiskt offer då det i vissa kapitel tydliggörs hur polis och rättsväsende är beroende av hennes medverkan och samarbete för att kunna åtala, döma och behandla gärningsmannen. Det framgår att stora problem uppstår när inte detta sker, vilket i sin tur tenderar att ligga offret till last.

Slutligen får särskilt utsatta grupper av kvinnor en framträdande roll i litteraturen. De särskilt utsatta grupperna av kvinnor framhålls som de mest utsatta offren, riktiga offer.

En ond man

Text som tematiserats under förövare är antologin dock sparsam med och får minst utrymme av alla våra teman. Författarna i antologin tar upp det som ett problem, forskning om mäns våld mot kvinnor sker i allt för liten utsträckning och mannen försvinner i debatten. Det framgår att det inte finns några som helst tvivel i huruvida det är män som står för våldet, att de skall hållas ansvariga och straffas men det lämnas sedan där. Bilden av mannen som förövare är stereotypisk och tenderar att bli demoniserande. Förövarens våldsutövningar lämnas oproblematiserad och det kapitel som berör Kriminalvårdens åtgärdsprogram fokuserar utöver dessa, på extremvåld och perversioner. Detta kapitel tillsammans med ytterligare ett tar upp behandling som ett sätt att hantera våldsutövandet medan ett annat kapitel beskriver behandling som meningslös och som ett möjligt manipulationsverktyg för mannen.

Utbildning för att hjälpa och skydda våldsoffer

Samtliga av antologins kapitel, med undantag för det sista, tar upp vikten av kompetent och välinsatt personal bland de grupper som möter våldsutsatta kvinnor. De efterfrågar mer forskning och utbildning som det bästa sättet att hantera våld i nära relationer. Tillsammans med det framhävs även en nödvändig förändring av dagens könsroller och ojämställdhet. Med undantag från kapitlet som tar upp åtgärdsprogram som ett effektivt sätt att behandla

våldsbrukande män, syftar de övriga strategierna på kvinnor. Hur hälso- och sjukvård, socialtjänst, polis samt övrigt rättsväsende måste utbildas i sitt upptäckande av våld och hanteringen av de våldsutsatta kvinnorna. Antologins latent budskap blir på så vis att ”lösningen” på problemet med mäns våld mot kvinnor ligger i att kunna ta hand om dess offer samt motivera offret att lämna förövaren.

Analys

En socialkonstruktivistisk idé

I analysen har vi applicerat ett socialkonstruktivistiskt tänkande på vårt resultat, och använder oss av Ian Hackings teoretiska verktyg. Det som intresserar oss i analysen av våra teman är inte huruvida de som fenomen är konstruerade, utan hur idén om dem ser ut och är av människan en social konstruktion. Hacking (2000) menar att kategorier skapas som ett resultat av olika samhällsförändringar, vilka sedan fylls med individer som tillskrivs en viss sorts egenskaper. Det är denna kategorisering och de tillskrivna egenskaperna som blir till en idé om hur denna kategori är, ser ut, tänker, fungerar och så vidare. Det är denna idé som är socialt konstruerad. Vi kommer i analysen behandla våra teman som kategorier utifrån Hackings modell för att få en uppfattning om dessa temans olika egenskaper och mekanismer samt vilka individer som tillskrivs dem. När vi analyserar temana offer och förövare på detta sätt är det för att urskilja hur författarna har skrivit kring kategorierna och dess egenskaper. När vi analyserar skuld och ansvar börjar vi i andra änden, vi vill här undersöka vilka individer eller instanser som tillskrivs skuld eller ansvar och varför. Likadant blir det med strategierna, vilka idéer finns det kring problemet som gör att en strategi anses bättre än den andra och varför.

Skuld

Genom att se på idén, om våld i nära relationer, som socialt konstruerad och därmed innehavare av vissa attribut och egenskaper, finns det även socialt konstruerade uppfattningar om vem som bär skuld i detta problem och hur viktig skuldfrågan är.

Skuldens rekonstruktion

Antologin visar på hur det skett en rekonstruktion i fråga om skuld. Historiskt sett har det varit kvinnor som blivit tilldelade skulden för de övergrepp som skett mot dem, idag ser det enligt författarna inte ut så. Däremot diskuteras den skuld som kvinnor upplever för det våld som de utsatts för. Trots att antologin beskriver hur kvinnor i samhällets ögon inte längre

anses bära skuld så känner kvinnor ändå skuld över det som skett. En anledning till att kvinnor fortfarande upplever skuld skulle kunna vara att rättsväsendet och samhället fortfarande bär på fördomar om våld mot kvinnor, fördomar som latent ger uttryck för att en del av skulden bör läggas hos de våldsutsatta kvinnorna. Skuldfrågan i antologin fördelas även mellan de olika yrkesgrupper som möter våldsutsatta kvinnor och som inte har tillräcklig kunskap inom området.

Kvinnan och skulden

Hacking tar upp en trestegsanalys som en del av hans socialkonstruktivistiska teser, vilken vi tidigare redogjort för under teoretiska utgångspunkter. För kategorin skuld är Hackings två första steg användbara i antologin. För det första är skuldbilden inte oundviklig och hade inte alls behövt se ut som den gör, den har ju bevisligen förändrats under de senaste årtiondena från att tidigare varit helt och hållet lagd på kvinnan. För det andra kan man med hjälp av steg två diskutera huruvida dagens skuldfördelning är något odelat positivt? Trots att skuldfördelningen har förändrats en hel del så ser vi resterna av det gamla synsättet även idag. Det lyfts till exempel fram i antologins kapitel att det fortfarande talas om hur kvinnan skuldbeläggs för de brott som begåtts mot henne, hon är ett brottsoffer men ses som en aktiv del i problemet. En annan förklaring som ges är idén om kvinnans skuld för det våld hon utsatts för kan tänkas komma ur de rådande könsnormerna samt bristande kunskap om den så kallade normaliseringsprocessen. Föråldrade tankar om att kvinnan får skylla sig själv som stannar hos den våldsamma mannen kan bidra till att kvinnan än idag upplever skuld. Antologin ger dock inte ett enhetligt uttryck för att skuldfrågan bör förändras vilket skulle kunna problematiseras ytterligare. Kanske skulle vi behöva ta skuldfrågan vidare till Hackings tredje steg.

Det som kanske är mest intressant i antologin är hur skulden inte problematiseras i förhållande till de män som står bakom våldet. Ur ett brottsperspektiv är det gärningsmannen som bär skulden för det brott de utsätter brottsoffret för. Skulden för våldet konstrueras istället i antologin kring yttre faktorer istället för på individnivå, vilket kan tänkas resultera i att bland annat kvinnan får bära en del av skulden. Om mannen gavs en större del av skulden kanske det automatiskt skulle leda till en reducering av kvinnans skuld.

För att återgå till Hackings första steg så är skuldfördelningen inte något oundvikligt, olika fenomen dekonstrueras och rekonstrueras ständigt, med andra ord är skuldfördelningen något som är möjligt att förändra. I den antologi vi läst konstrueras en bild av skuld som helt utelämnar mannen och istället lägger skulden för våldet på samhället och även på kvinnan som utsätts för våldet.

Ansvar

Kring den socialt konstruerade idén, om våld i nära relationer, finns det även en tydlig fråga om ansvar och precis som i skuldfrågan finns det en konstruerad idé om vad detta ansvar innebär och vilka aktörer som bär ansvaret.

Ansvar för de drabbade

När författarna till antologin berör det vi tematiserat som ansvar framgår det att de främst avser ansvaret för att hjälpa och skydda våldsutsatta kvinnor och deras barn. Utifrån ett socialkonstruktivistiskt synsätt har ansvarsfrågan, som tillskrivits idén om våld i nära relationer, konstruerats till att endast innefatta våldets ”offer” det vill säga kvinnorna och barnen. Idén om de som bär ansvaret har konstruerats på så vis att det är olika delar av samhällets som bär detta ansvar. Enligt Hackings analysverktygs första steg är inte detta oundvikligt, och har liksom skuld genomgått en rekonstruktion då samhället och dess instanser inte alltid setts som aktörer i våldet mot kvinnor. Tidigare har ”våld i hemmet” varit ett enskilt problem som inte berörde några yttre aktörer. Idag påvisar antologin, och även annan litteratur på ämnet, att ansvaret för omhändertagandet av våldsutsatta kvinnor ligger på hälso- sjukvård, socialtjänsten, polis och rättsväsende. Antologin visar på så vis hur idén om ansvaret för våld i nära relationer har konstruerats till att innebära ansvaret för kvinnorna och barnen som drabbas av våldet.

Ansvar för utbildning och kunskap

Ett annat stort ansvarsområde som presenteras i antologin är utbildning om våld i nära relationer. Stark kritik riktas i antologin mot utförandet av socionomutbildningarna i Sverige samt socialtjänstens bristande kunskap om mäns våld mot kvinnor. Här framkommer hur ytterligare en yttre aktör tillskrivits ansvar för våld mot kvinnor. Kunskapsproduktionen i ämnet, samt utbildning av yrkesgrupper, konstruerats som bärare av ansvaret för att hjälpa och stödja drabbade kvinnor.

Ansvar för brott

Utifrån det första steget i Hackings analysmodell, att idén om vem som bär ansvar för att hjälpa våldsutsatta kvinnor inte är oundvikligt och inte behöver konstrueras så som det görs, ser vi att det i antologin finns ytterligare ett sätt att konstruera ansvaret. Under de kapitel som behandlar Kriminalvårdens åtgärdsprogram, för män som dömts för våld i nära relationer, kommer det fram att en grundläggande del i de programmen är att männen tar ansvar för sina handlingar, det vill säga det våld de utövat. Här ser konstruktionen av ansvarsfrågan annorlunda ut då idén om ansvaret för det våld som begåtts mot en kvinna av en närstående man konstrueras på individnivå, det vill säga på mannen i fråga.

Idén om ansvaret för mäns våld mot kvinnor ligger således, enligt antologin, främst på samhället och sekundärt på männen, en rekonstruktion som skett över tid.

Offer

Den socialt konstruerade idén om kvinnan och hennes offerroll ges stort utrymme i antologin vilket kanske inte är så konstigt, antologins titel lyder trots allt; ”Våldsutsatta kvinnor”. Att kvinnor faller offer för mäns våld är i sig inte en social konstruktion, utan i allra högsta grad verkligt. Det är idén om kvinnan som offer, idén om offrets egenskaper och behov som är socialt konstruerade, vilket görs med hjälp av språket, och är det vi tagit fasta på i vår analys.

Den instabila och problematiska kvinnan

I antologin beskrivs ofta en kvinna som utsatts för våld av sin partner både direkt och indirekt som hjälplös, svag, instabil, passiv, rädd och oförmögen. Enligt Hackings begrepp skulle man kunna säga att en kategori, "våldsutsatta kvinnor", här skapats för att sedan fyllas med individer som tillskrivs egenskaper som konstruerats kring idén om hur "våldsutsatta kvinnor" är. På många sätt i antologin bibehålls och beskrivs denna stereotypiska idé av den våldsutsatta kvinnan som offer. I linje med Hackings trestegsanalys gäller även här att den sociala konstruktionen av idén om dessa kvinnor inte är oföränderlig eller oundviklig. Egenskaperna hos kategorin "våldsutsatta kvinnor" har länge sätt ut på detta vis, dock har dessa kvinnor tidigare främst återfunnits i de socioekonomiskt svaga grupperna i samhället. Då antologin ger uttryck för att våldsutsatta kvinnor även finns i andra samhällsskikt kan det tänkas vara så att idén om den våldsutsatta kvinnan inte är oföränderlig och oundviklig, idén har förändrats vad gäller vem som kan bli utsatt, därav bör även idén om våldsutsatta kvinnors egenskaper kunna förändras. Vem som har konstruerat idén om den våldsutsatta kvinnan ger inte antologin uttryck för, dock menar antologins författare att det är med utbildning som idén ska förändras.

Den våldsutsatta kvinnan utgör även ett problematiskt offer i den bemärkelse som vissa av författarna till antologin redogör för. Kvinnans medverkan, eller icke medverkan i utredningar och samarbete med rättsväsendet skapar inte bara ett problem på det vis som författarna anholder. Vi kan även här tänka oss att idén om den problematiska, icke samarbetsvilliga kvinnan i sig är socialt konstruerad. Den ovilja från rättsväsendet att utbilda sig i vad som sker med en våldsutsatt kvinna, som delar av antologin tar upp, leder till en bild av en omedgörlig kvinna istället för en svårt traumatiserad kvinna som behöver hjälp. Sättet Wicklund (2008) skriver om offret, kvinnan, som någon som skall bedömas och som blir lugnare genom att hållas informerad för tankarna till ett passivt objekt snarare än en aktiv och delaktig part i processen, nästan som att tala över huvudet på någon. Genom att i utbildningslitteratur lobba för en förändring hos rättsväsendets attityder skulle det kunna tolkas som att idén om den problematiska och omedgörliga kvinnan är i ett förändringsskede, idén är på väg att rekonstrueras. Vilket är ett exempel på den dekonstruktion och senare rekonstruktion som Hacking tar upp i steg två och tre i sin analys. Dock finns det, som visat i exemplet ovan med Wicklund, fortfarande stereotypiska och problematiska uttryck för idéer om kvinnan som offer, vilket visar på hur svår förändringsprocessen kan vara.

Övervåld och särskilt utsatta grupper

Flera av författarna till antologin (Eliasson; Johnsson-Latham; Nordborg; Wennstam & Sandberg) lyfter fram problemet med att det mindre vanliga, så kallade övervåldet, får stor plats i media och att det mer vanligt förekommande våldet, det så kallade vardagsvåldet, helt försvinner. Författarna menar att det skapar problem för kvinnor att identifiera sig som våldsoffer och att kvinnorna ofta bagatelliserar eller minimera våldet de själva blivit utsatta för, endast på grund av att de inte har hamnat på sjukhus eller fått allvarliga fysiska men. Övervåldet får, trots författarnas protester, stor plats i antologin och örfilar, knuffar och kränkande ord får mindre plats. Idén om hur våldet ser ut konstrueras på så vis efter utsagor om övervåld. Det kan bli problematiskt då övervåldet inte ger en rättvisande bild av det så kallade vardagsvåldet, vilket kan resultera i att våldsutsatta kvinnor, och våldsutövande män för den delen, får svårt att relatera till idén om våldet.

Författarna väljer även att lägga stort fokus vid de särskilt utsatta grupperna av kvinnor, kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld, kvinnor med missbruksproblematik, unga flickor, äldre damer, grupper av kvinnor som många våldsutsatta kvinnor inte kan identifiera sig med och problemet är åter där.

Lundberg (2001) menar att övervåldet gavs stor plats när diskussionen om våld i nära relationer fick fart under 1980- och 1990-talet. Anledningen till det var en genomtänkt strategi från kvinnorörelsen, för att svenska folket och politiker verkligen skulle förstå hur utbrett och svårt våldet faktiskt var. Kvinnorörelsens strategi fick utdelning och allt mer fokus lades på att skärpa lagar samt ge bättre skydd och hjälp till utsatta kvinnor, problemet gick från att vara ett undanskymt, privat, familjeproblem till att bli ett samhällsproblem (ibid.). Kvinnorörelsen konstruerade med andra ord idén om våld i nära relationer. I antologin fortsätter idén om den extremt utsatt kvinna att konstrueras, kanske utav rädsla för att samhället skulle sluta bry sig om våldsutsatta kvinnor om övervåldet och de särskilt utsatta grupperna inte fick plats. Vad som skulle ske om idén om våldet, och de kvinnor som drabbas av det, skulle rekonstrueras är svårt att sia om, dock är det bevisligen så att idén inte är oföränderlig.

Andra offer

Idén om samhället som offer kan också ses som socialt konstruerad, detsamma gäller barn som bevittnat våld. Eriksson (2008) ger, i antologin, mäns våld mot kvinnor en ny definition; mammamisshandel. Då barns utsatthet har uppmärksammats allt mer i Sverige sen FN:s barnkonvention antogs, är det kanske inte så konstigt att barn som blivit vittne till våld i hemmet numera inkluderas i idén om vilka som tillskrivs offerrollen för mäns våld mot kvinnor. Hur det kommer sig att även samhället tillskrivits idén om offerrollen, ger antologin inte någon direkt förklaring till. Kanske finns det liknande tendenser kring idéerna som berör offren som vi sett under vår analys av idéerna om ansvar, beroende på vilken nivå man tittar på återfinns olika offer. Idén om samhället som offer har kanske konstruerats på en strukturell nivå för att Sverige är ett välfärdssamhälle, där sociala problem ofta hanteras på den nivån. Sverige har inte alltid varit ett välfärdssamhälle och idén om samhället som offer för mäns våld har heller inte alltid funnits, därav kan vi se att en rekonstruktion av idén om offerrollen har skett.

En ny idé om våldsutsatta kvinnor

I antologin visas det på en föränderlighet, att idén om den våldsutsatta kvinnan som offer är socialt konstruerad. Liksom skulden för våldet tidigare tilldelats kvinnan i större utsträckning har hennes offerroll tidigare varit i skymundan. Alltså kan tillskrivna roller förändras och beroende på hur idéerna om dem konstrueras får det olika konsekvenser. Idén om den våldsutsatta kvinnan har genom historien gått genom Hackings samtliga steg i trestegsanalysen, idén var inte oföränderlig eller oundviklig, idén ansågs behöva en rekonstruktion och så har också skett. Även den idé kring offerrollen som vi funnit i antologin, är föränderlig och kan rekonstrueras.

Förövare

Mannen som försvann

Antologin beskriver ofta indirekt samhället som förövare, författarna beskriver hur samhället med dess könsnormer uppfostrat män till att bruka våld. Då antologin ger män som utövar våld mot sin partner så pass lite uppmärksamhet kan det tolkas som att idén om mannen som förövare är oviktig, att han spelar en oviktig roll i våldet. Detta till trots uttrycker många av antologins författare att de män som brukar våld skall hållas ansvariga och straffas, men problematiserar inte sina uttalande vidare. Nästan samtliga av antologins författare menar samtidigt att mannen får för lite utrymme i forskningen, kunskapsproduktionen och samhällsdebatten. Den socialt konstruerade idén om mannen som förövare i antologin bidrar på många sätt till en kategorisering av ”våldsamma män” som innehavare av oerhört negativa attribut.

Den onda mannen

Antologin bidrar, genom ordval och fokusområden, med attribut till ovannämnda kategorisering av män, en socialt konstruerad idé om att män som utövar våld mot sin partner är perversa och ondskefulla, som brukar ett fruktansvärt våld mot kvinnor, som inte kan sluta slå och som inte kan hjälpas. Det blir tydligt i denna typ av resonemang hur den sociala konstruktionen av idén kring kategorin ”våldsamma män” har byggt in bilden av dem som oföränderliga. En stereotyp kategorisering av män som utövar våld mot sin partner har på så vis konstruerats, en idé som vi bara kan anta att de flesta männen har svårt att relatera till. Den socialt konstruerade idén och kategoriseringen av män som utövar våld är föränderlig och ej oundviklig. Idén har inte alltid sett ut på samma sätt som den gör idag, då mäns våld mot kvinnor inte alltid har kategoriserats som ett socialt problem.

Strategier

Ett kvinnoproblem

Vi kan i antologin se att det tydligaste mönstret som framkommer kring temat strategier, för att hantera problemet med mäns våld mot kvinnor, är det fokus som ligger på insatser riktade mot kvinnor. Detta grundar sig möjligtvis också i hur problemet definieras; är problemet att det finns män som brukar våld mot kvinnor eller är problemet att kvinnor som blir utsatta för våld inte får hjälp från samhället? På många sätt verkar den senare definitionen vara det som är i fokus i antologin, vilket också kom till uttryck under ansvarsfrågan. Det finns alltså även i definitionen av ”problemet” en konstruerad idé om detta problem och dess kärna – kvinnor som utsätts för våld i sin relation får inte adekvat hjälp eller stöd. Utifrån denna definition konstrueras idén om vilka strategier som behövs, är effektiva och vem som skall stå för dessa. Även i det här fallet har en rekonstruktion skett då det i många sammanhang tidigare ansågs vara en lösning att kvinnan lämnade sin våldsamme man, medan det idag framförallt talas om strategier för hjälp och stöd till dessa kvinnor.

Ett våldsproblem

De få kapitel som tar upp åtgärdsprogram som insatser för män ges litet utrymme i antologin och möts av en del författare med ett visst mått av skepsis. Dessa program tar fasta på det individuella ansvaret och syftar till att få män att sluta bruka våld, vilket skulle kunna tolkas som en strategi för att få bukt med våldsproblematiken i relationer. Kanske utifrån en annan idé om vad problemets kärna är – våld. För att återigen använda Hackings trestegsmodell är idén om problemet idag inte oundviklig, och kanske existerar det precis som i ansvarsfrågan två parallella konstruktioner kring idén om vad problemet är inom våld i nära relationer, en på individnivå och en på strukturell nivå.

Utbildning som den främsta strategin

Det är, som nämnts tidigare, den mer strukturella definitionen av problemet som det fokuseras på i antologin och den strategi som efterfrågas av flest författare är utbildning. Landets socionomutbildningar tillsammans med socialtjänsten kritiseras hårdast. Vart idén, om att

utbildning skulle vara den bästa strategin, kommer ifrån kanske vi kan förstå om vi ser på samhället som ett samhälle som nu efterfrågar en professionalisering av bland annat socialt arbete. Vi lever i ett så kallat välfärdssamhälle, där sociala problem ska lösas på strukturell nivå, och som allt mer efterfrågar akademiska utbildningar och professionalisering av yrken. Att utbildning då tillskrivs som en av de främsta strategierna för att få slut på våldet kanske inte är så konstigt. Att behandling av de män som brukar våld ändå efterfrågas, om än i liten utsträckning, kan i så fall tolkas som att vårt samhälle även håller på att ta en riktning från ett välfärdssamhälle, mot ett mer liberalt samhälle där individen förväntas ansvara för sina problem. Idén om vilka strategier som ska användas konstrueras då utifrån vilket typ av samhälle vi lever i, vilket Hacking med bestämdhet framhåller.

Utifrån Hackings trestegsanalys finner vi på så vis belegg för att idén om vilka strategier som är önskvärda och fungerande är föränderliga. Strategierna kan förändras beroende på vilken politisk strömning eller vilka ideologier som för närvarande råder. Om politiken tar en kraftigare svängning mot ett liberalt samhälle är det möjligt att utbildningen som strategi får ge vika för en individuell behandling av våldsbrukande män - beroende på vilken nivå idén om ansvar läggs på.

Avslutande diskussion

Vår positionering i förhållande till den tidigare forskningen är att vi menar att den fokuserar på fel saker och vi anser att det är männen som slår som ska bära skuld och ansvar för sitt våld mot kvinnor. Det är med anledning av detta som vi använder oss av Hackings analysmodell för att problematisera de bilder vi ser.

Innan vårt arbete med denna uppsats började så gick vi som tidigare nämnt igenom väldigt stora mängder litteratur, rapporter och forskning angående mäns våld mot kvinnor. Det som slog oss var hur många av dessa som tog upp utbildning som en strategi att ”bilda” bort problemet. Detta ledde oss till denna undersökning av utbildningsmaterial för att förstå på vilket sätt utbildningen skulle leda till en lösning på problemet. För att vi skulle få en bild av vad detta utbildningsmaterial lägger fokus på och på vilket sätt, använde vi oss av våra fem teman. Något som slog oss från första början var hur utbildningslitteratur som rör mäns våld mot kvinnor i nära relationer, främst fokuserar på kvinnan och hennes tillskrivna offerroll.

Resultatet av vår analys målar upp en bild av ett material som är starkt normativt i sin karaktär och snarare bibehåller gamla könsstereotyper istället för att utmana de rådande strukturerna. Kärnan i det vi kommit fram till är att forskningen framhåller vikten av jämställdhetsarbete, att de drabbade kvinnorna får stöd och hjälp, att våldsvverkare skall straffas och att samtliga yrkesgrupper som möter dessa män och kvinnor behöver grundligare utbildning på området.

Det som bekymrar oss efter genomförd analys är hur texterna beskriver och behandlar kvinnorna, männen och de lösningar som presenteras. Kvinnorna är genomgående offer, en plats de får dela med barnen och samhället. De sistnämnda uppfattas som ”renare” offer som inte har någon aktiv roll att spela i fenomenet mäns våld mot kvinnor. När kvinnan beskrivs som offer är det ofta tvetydigt hur hennes skuld ser ut i frågan eller om hon är aktiv eller passiv, och ofta förväntas det väldigt mycket av henne för att bevisa sin brottsofferroll. Att männen får så lite plats anser vi är en anledning till oro. Förövarens skuld och ansvar är högst diffust och ingen författare i antologin talar om våldet som en orsak till problemet. Mannens roll i våldet har konstruerats som något oviktigt som inte behöver uppmärksammas. Istället får det extrema våldet mycket stort utrymme, samtidigt som författarna belyser hur problematiskt det är att vardagsvåldet, som är det mest förekommande, inte får plats i debatten. Samtidigt som antologin hävdar att den viktigaste strategin förutom utbildning är jämställdhetsarbete,

bibehåller den ytterst ojämställda beskrivningar och uttryck när den skriver om män och kvinnor.

Lunds Universitets socionomutbildning är en av flera som inte genomför utbildning om mäns våld mot kvinnor, vilket vi ställer oss mycket kritiska till. De flesta socionomstudenter kommer med andra ord komma ut i arbetslivet och möta män och kvinnor som lever med våld i sin relation utan att ha adekvat kunskap om vare sig våldet eller om hur människorna det berör skall bemötas, varken kvinnorna som brottsoffer eller männen som förövare. Genom att inte innefatta någon utbildning alls står det ju klart att ingen förbättring kan ske men införandet av utbildning om mäns våld mot kvinnor utifrån hur utbildningslitteraturen ser ut idag, anser vi endast skulle institutionalisera mäns våld mot kvinnor som ett kvinnoproblem.

Hur våra könsroller är konstruerade sitter otroligt djupt rotat i oss, men genom forskning som inte utmanar dessa föreställningar kan vi inte hoppas komma någon vart med jämställdhetsarbetet. Att använda normativ litteratur i utbildningssyfte och sen förvänta sig att utbildningen skall leda till ökad jämställdhet och lösa problemet med mäns våld mot kvinnor är naivt. Däremot skulle vi önska en rekonstruktion av detta sociala problem där man vågar benämna våldet för vad det är och där utövaren av våld bär det självklara ansvaret för sitt våldsbruk. Att tala om mäns våld mot kvinnor som ett mansproblem, utan att demonisera och fördöma, skulle innebära att arbeta med män som brukar våld med syftet att beteendet skall brytas. Vår utgångspunkt är just att våldet är problemet, den lösning vi önskar se är att det upphör.

Referenser

- Amnesty (2004) "Mäns våld mot kvinnor i nära relationer. En sammanställning om situationen i Sverige" (elektronisk), *Amnesty international svenska officiella hemsida* <[http://www2.amnesty.se/svaw.nsf/19april2004/\\$File/svenskrapport.pdf](http://www2.amnesty.se/svaw.nsf/19april2004/$File/svenskrapport.pdf)> (2011-02-19)
- Berger, LP. & Luckmann, T. (1979) *Kunskapssociologi: hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Björck, A. & Heimer, G. (2008) "Hälsa- och sjukvårdens ansvar". I Gun Heimer & David Sandberg, (red.): *Våldsutsatta kvinnor: samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur.
- Bylund, I. (2008) "Frivilligorganisationers arbete". I Gun Heimer & David Sandberg, (red.): *Våldsutsatta kvinnor: samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur.
- Christie, N. (2000) "Det idealiska offret". I Malin Åkerström & Ingrid Sahlin, (red.): *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur.
- Eliasson, M. (1997) "En plump i jämställdhetens protokoll. Svensk forskning om våld mot kvinnor". I Monika Olsson & Gunilla Wiklund (red.): *Våld mot kvinnor*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Rapport 1997:2
- Eliasson, M. (2008) "Att förstå mäns våld mot kvinnor". I Gun Heimer & David Sandberg, (red.): *Våldsutsatta kvinnor: samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson, M. (2008) "Barn som upplever våld - män som utövar våld". I Gun Heimer & David Sandberg, (red.): *Våldsutsatta kvinnor: samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur.
- Freivalds, L. (1997) "Inledning". I Monika Olsson & Gunilla Wiklund (red.): *Våld mot kvinnor*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Rapport 1997:2
- Göransson, B. (2008) "Rättsväsendet - Kriminalvårdens roll". I Gun Heimer & David Sandberg, (red.): *Våldsutsatta kvinnor: samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur.
- Hacking, I. (2000) *Social konstruktion av vad?* Stockholm: Thales.
- Hydén, M. (1997) "Kvinnomisshandel. Aktuella frågor i Sverige". I Monika Olsson & Gunilla Wiklund (red.): *Våld mot kvinnor*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Rapport 1997:2

Ingvardsson, M. (1997) "Våld mot kvinnor i nära relationer. Förslag till åtgärder". I Monika Olsson & Gunilla Wiklund (red.): *Våld mot kvinnor*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Rapport 1997:2

Isdal, P. (2001) *Meningen med våld*. Stockholm: Gothia.

Jacobsson, K. (1997) "Den misshandlade kvinnan i den rättsliga processen". I Monika Olsson & Gunilla Wiklund (red.): *Våld mot kvinnor*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Rapport 1997:2

Johnsson-Latham, G. (2008) "Mäns våld mot kvinnor I ett globalt perspektiv". I Gun Heimer & David Sandberg, (red.): *Våldsutsatta kvinnor: samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur.

Lundberg, M. (2001) *Vilja med förhinder: polisens samtal om kvinnomisshandel*. Eslöv: B. Östlings bokförlag Symposion.

Lundgren, E. Heimer, G. Westerstrand, J. & Kalliokoski, A-M. (2001) *Slagen dam - mäns våld mot kvinnor i jämställd Sverige - en omfångsundersökning*. Umeå: Brottsoffermyndigheten och Uppsala universitet

May, T. (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Nordborg, G. (2008) "Våld i vardagen". I Gun Heimer & David Sandberg, (red.): *Våldsutsatta kvinnor: samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur.

Nylén, L. (2008) "Rättsväsendet - polisens och åklagarens roll". I Gun Heimer & David Sandberg, (red.): *Våldsutsatta kvinnor: samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur.

Payne, G. & Payne, J. (2004) *Key concepts in social research*. London: Sage.

SOU 2004:121 *Slag i luften. En utredning om myndigheter, mansvåld och makt*. <<http://www.regeringen.se/content/1/c6/03/54/31/93c7f12d.pdf>> (2011-02-19)

Roks (2007) "Det är bara att lämna honom - och andra missuppfattningar om mäns våld mot kvinnor" (elektronisk), *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige officiella hemsida*<http://www.roks.se/sites/default/files/pdf/det_ar_bar_a_att_lamna_honom_webb.pdf> (2011-02-19)

Rosengren, KE. & Arvidson, P. (2001) *Sociologisk metodik*. Malmö: Liber.

Steen, A-L. (2003) *Mäns våld mot kvinnor - ett diskursivt slagfält*. Göteborg: Göteborg universitet, Institutionen för sociologi, Rapport nr 131.

Wallberg, AM. (2008) "Socialtjänstens ansvar". I Gun Heimer & David Sandberg, (red.): *Våldsutsatta kvinnor: samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur.

Wennstam, K. & Sandberg, D. (2008) "Nyhetsrapportering om mäns våld mot kvinnor". I Gun Heimer & David Sandberg, (red.): *Våldsutsatta kvinnor: samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur.

Wicklund, E. (2008) "Rättsväsendet - den rättsliga processen". I Gun Heimer & David Sandberg, (red.): *Våldsutsatta kvinnor: samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur.

Widerberg, K. (2002) *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.